

Niet-penetrerende projectielen ten behoeve van ordehandhaving?

Een Police Technology Assessment naar wapens voor single en multi pellet munitie

Otto Adang
Kim Vermeulen
Bas Mali

m.m.v.
Laura Brakenhoff
Sjef Orbons

Juli 2018

© Politieacademie, Apeldoorn

Voorwoord

Artikel 11 van de grondwet bepaalt dat eenieder het recht heeft op de onaantastbaarheid van zijn lichaam, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen. Artikel 7 van de Politiewet 2012 bepaalt dat de ambtenaar van politie bevoegd is in de rechtmatige uitoefening van zijn bediening geweld te gebruiken, wanneer het beoogde doel dit, mede gelet op de aan het gebruik van geweld verbonden gevaren, rechtvaardigt en dat doel niet op een andere wijze kan worden bereikt. De uitoefening van geweld dient in verhouding tot het beoogde doel redelijk en gematigd te zijn. Het Besluit uitrusting politie bevat de gewelddiddelen die de politie ter beschikking heeft. Agenten in de basispolitiezorg hebben een korte wapenstok (binnenkort in plaats daarvan over een uitschuifbare wapenstok), pepperspray en een vuurwapen, daarnaast zijn surveillancehond als gewelddmiddel inzetbaar en kunnen agenten na toestemming van de politieleiding gebruik maken van de lange wapenstok. Voor de handhaving van de openbare orde kunnen (na toestemming van het bevoegd gezag) ook mobiele eenheden worden ingezet. De mobiele eenheden beschikken naast de reguliere gewelddiddelen over een lange wapenstok en (na toestemming van het bevoegd gezag) over traangas, waterwerpers en surveillancehonden.

Recent is de wens geformuleerd om te komen tot een geactualiseerde en toekomstbestendige zienswijze op de bewapening van de politie. Voor de basispolitiezorg was al besloten dat de uitschuifbare wapenstok in 2018 ingevoerd zou worden en dat er een proef met het stroomstootwapen zou worden gehouden. Deze proef is onlangs geëvalueerd (Adang e.a., 2018). Met betrekking tot de ordehandhaving is, vaak na een of ander uit de hand gelopen incident, vanuit diverse geledingen binnen de politie een aantal keer de wens geformuleerd voor aanvullende gewelddiddelen.

Op basis van een voorselectie door TNO is er door de politie voor gekozen nader onderzoek te doen naar wapens die niet-penetrerende projectielen afvuren. In het concept van de nieuwe Ambtsinstructie is al een voorschot genomen op de inzet van niet-penetrerende projectielen ten behoeve van ordehandhaving. De toelichting stelt: *Met de wijziging van paragraaf 2a (niet-penetrerende projectielen) en de toevoeging van een aantal situaties waarin niet-penetrerende munitie gebruikt mag worden is beoogd een algemeen kader te geven voor het gebruik van de grote diversiteit aan niet-penetrerende projectielen die in gebruik zijn of mogelijk in de toekomst in gebruik zullen worden worden genomen.*"

Deze Politieacademie-rapportage heeft tot doel om zo objectief mogelijk de feiten en argumenten op een rij te zetten en te analyseren in hoeverre deze gewelddiddelen een toegevoegde waarde kunnen hebben bij de handhaving van de openbare orde. De analyse methode die is toegepast (Police Technology Assessment) beperkt zich niet, zoals in het verleden vaak gebruikelijk was, tot een analyse van de technische aspecten van de wapens en hun effecten, maar omvat alle aspecten van het gebruik van het wapen in de operationele context waarin het gebruikt zou moeten worden.

Uiteindelijk geldt hetzelfde als gesteld bij de evaluatie van de pilot met het stroomstootwapen: de keuze met betrekking tot nieuwe wapens voor de politie kan niet op puur wetenschappelijke gronden gemaakt worden, maar hangt af van politieke keuzen (inclusief een kosten/ baten afweging) en van de wijze waarop de politie op al dan niet professionele wijze haar taak vervult.

Otto Adang, juli 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1 Inleiding	4
2 Samenvatting onderzoek TNO	6
3 Ordehandhaving in Nederland	8
4 Onderzoeksmethode	13
5 Synthese PTA kinetische wapens ten behoeve van ordehandhaving	15
5.1 Verwachtingen vooraf	15
5.2 Karakteristieken en werking	16
5.3 Implicaties voor ordehandhavers	17
5.4 Uitwerking op doelpersonen en hun reactie	20
5.5 Maatschappelijke en politieke appreciatie	22
6 Antwoord op de onderzoeksvraag en conclusie	24
Referenties	27
Bijlage	29

1 Inleiding

Het overdrachtsdocument van de toenmalige commissie Bewapening, Uitrusting en Kleding¹ stelde onder meer dat er ten gevolge van maatschappelijke ontwikkelingen een nieuwe balans nodig is tussen dialoog, de-escaleren en doorpakken (“hard als ’t moet en zacht als ’t kan”, p.5). De commissie stelde dat het dreigstelsel van de politie hiervoor versterkt moet worden en dat onder meer de bewapening daarbij een belangrijke rol speelt. Een gedachte daarbij is dat het aantal fysieke contactmomenten tussen de politieambtenaar en agressieve burgers of verdachten zo klein mogelijk moet zijn, ten gunste van de veiligheid van de politieambtenaar. Hieruit volgt de wens om in het geval van (grootschalige) ordeverstoringen meer ‘op afstand’ te kunnen optreden. De verwachting is dat ‘less than lethal’ wapens hierin kunnen voorzien. Daarnaast wordt van deze ‘less than lethal’ wapens verwacht dat ze bijdragen aan een effectiever en efficiënter politieoptreden. Zo stelde bijvoorbeeld ook van Hogerhuis (2011) in afstudeerscriptie in opdracht van de politie (de toenmalige regio Rotterdam-Rijnmond): *De politie kan rellen veel sneller dan nu in de kiem smoren, zonder dat daar ernstig gewonden of zelfs doden bij vallen. Daarvoor is de inzet van een nieuw, minder-dodelijk wapen noodzakelijk.*

Om dit te kunnen onderzoeken is het onderzoek naar de toepasbaarheid van less-than-lethal wapens voor de handhaving van de openbare orde verdeeld in twee fasen.

In de eerste fase van heeft TNO onderzoek gedaan naar de vraag welke van het grote aantal beschikbare wapens potentieel het meest in aanmerking zouden kunnen komen voor de Nederlandse politie om aan de hier boven genoemde verwachtingen te voldoen. Op basis van het TNO-onderzoek (dat in hoofdstuk 2 wordt samengevat) naar 23 wapens heeft de stuurgroep van het Less-than-lethal wapens project de keuze gemaakt om een nader onderzoek te laten doen naar de twee typen wapens die het hoogst scoorden in scenario’s waarbij de politie met een hoog geweldsniveau wordt geconfronteerd, en er dus binnen het kader van *public order management* sprake is van *riot control*: single pellet (lange dracht) en multi-pellet (korte dracht), beide wapens die niet-penetrerende projectielen verschieten.

In de tweede fase van het onderzoek is antwoord gezocht op de vraag naar de toegevoegde waarde van de geselecteerde wapens en hun praktische toepasbaarheid voor de ordehandhaving. Concreet is daartoe de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: **wat zijn de sterke en zwakke punten van het gebruik van niet-penetrerende projectielen in de ordehandhaving in de Nederlandse politiepraktijk (specifiek bij riot control)?**

Voorafgaand aan de beantwoording van die vraag biedt Hoofdstuk 3 een schets van openbare orde handhaving door de Nederlandse politie in relatie tot het gebruik van geweldmiddelen.

Police Technology Assessment (PTA) is gebruikt als methode om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag. Police Technology Assessment als analysemethode wordt verder uitgelegd in Hoofdstuk 4. Toepassing van deze methode vergt beantwoording van een aantal deelvragen. Deze deelvragen omvatten de verschillende elementen die onontkoombaar verbonden zijn aan het gebruik van een wapen (of technologie) in de praktijk. Naast het (technisch) functioneren van het wapen (‘het wapencomplex’), zijn dit de gebruiker (‘het gebruikercomplex’) en het doel (‘het doelcomplex’), alsmede de interacties tussen deze complexen binnen de operationele en politiek-maatschappelijke context waarin het wapen

¹ Overdrachtsdocument Modernisering Programma BUK, juli 2014. Politie, niet gepubliceerd

gebruikt wordt. Onder de operationele context verstaan we de situationele factoren die direct van invloed kunnen zijn op de werking van de geselecteerde wapens, zoals de locatie en weersomstandigheden, maar ook de aard en omvang van voorinformatie en preparatie. Onder de politiek-maatschappelijke context verstaan we factoren van indirecte invloed zoals beleid en regelgeving, berichtgeving in de media en de houding van politiek, bestuur en andere. De PTA naar de single pellet en de multi pellet niet-penetrerende projectielen is prospectief van aard, daar met deze middelen bij de Nationale politie nog geen ervaring is opgedaan².

Hoofdstuk 5 bevat de resultaten van de PTA, inclusief discussie van de bevindingen en antwoorden op de onderzoeksvragen. Strikt genomen zouden er twee aparte PTAs uitgevoerd moeten worden omdat het gaat om twee wapensystemen/ projectielensoorten. Omdat de geselecteerde single pellet en multi pellet in een groot aantal opzichten dicht bij elkaar liggen, is er voor gekozen om een gecombineerde PTA uit te voeren met deze kinetische projectielen. Waar het onderscheid tussen beide relevant is, zal dat expliciet vermeld worden.

Hoofdstuk 6 geeft vervolgens antwoord op de onderzoeksvraag en trekt conclusies over de mogelijk meerwaarde van het gebruik van niet-penetrerende projectielen bij ordehandhaving.

² Bij de politie en de Koninklijke marechaussee zijn door speciale eenheden de afgelopen jaren weliswaar verschillende nieuwe soorten niet-penetrerende projectielen in gebruik genomen die met een vuurwapen of een luchtdrukwapen kunnen worden afgeschoten, te weten Brügger & Thomet Rubber Shot Cartridge 40 mm (waarmee per schot 28 rubber kogeltjes met een diameter van 15 mm kan worden afgeschoten) en het FN-303 systeem (een luchtdrukwapen waarmee projectielen worden afgeschoten die bij inslag uiteen vallen en pepperspray, afwasbare verf of niet-afwasbare verf bevatten), maar deze zijn in de praktijk nog nooit gebruikt in het kader van ordehandhaving, ook niet door de marechaussee bij operaties in het buitenland.

2 Samenvatting onderzoek TNO³

Voor de selectie van in het onderzoek te betrekken less-than-lethal wapens is door TNO een taken-middelen match methode toegepast. In een workshop met brede vertegenwoordiging vanuit de politieorganisatie zijn prestatie-eisen geformuleerd die noodzakelijk worden geacht voor een succesvolle taakuitvoering in diverse scenario's⁴. Tevens is hierbij de wens meegenomen deze taken op (veilige) afstand te kunnen uitvoeren. Deze eisen zijn vervolgens gebruikt om de prestaties van specifieke wapens te beoordelen en een rangorde van best presterende wapens op te stellen. Met best presterend wordt bedoeld dat het betreffende wapen het best lijkt te passen bij de geformuleerde prestatie-eisen. Voor deze studie heeft TNO een initiële lijst van 27 kandidaat less-than-lethal wapens opgesteld die passend lijken voor ME-optreden⁵. Daarvan zijn er, na discussie over relevantie met de workshop deelnemers, 23 beoordeeld.

Per taak zijn alle wapens geconfronteerd met alle eisen. De geboden prestatie van het wapen zijn beoordeeld tegen de vereiste prestatie vanuit de taakstelling van de ME ('scoring'). De beoordeling is gedaan door verschillende experts van TNO, die elkaar hebben bevraagd naar de argumenten achter ieder oordeel. Omdat het relatieve belang van eisen invloed kan hebben op de wapenselectie, is een weging van eisen toegepast. Met de deelnemers aan een tweede workshop is consensus gezocht en bereikt over het relatieve belang van de verschillende eisen. Voor wat betreft de taken is geen weging toegepast: alle taken zijn als even belangrijk verondersteld.

De eindscore per taak is de optelsom van score \times weging over alle eisen en taken voor twee geweldsniveaus (geweld aanwezig en geweld hoog). Dat leverde twee rangordes op van de best presterende less-than-lethal wapens, voor elk geweldsniveau één rangorde. De top-tien best presterende wapens voor een gegeven geweldsniveau zijn weergegeven in Figuur 1. Samengevoegd resulteert dit in de top-tien lijst van Figuur 2. Merk op dat sommige wapens een rang delen.

³ Paulissen e.a. (2017)

⁴ Voor dit doel zijn enkele gevaarsituaties omschreven waarmee de politie bij ordehandhaving geconfronteerd wordt (opgenomen in Bijlage). De ordehandavingstaken, zoals 'verplaatsen van ordeverstoorers', 'stoppen van ongewenste handelingen', 'tegenhouden van ordeverstoorers', 'scheiden van groepen', 'afschermen/ creëren werkruimte' en 'onder controle brengen van ordeverstoorers', zijn hieruit afgeleid.

⁵ In dit onderzoek gaat het overigens over ordehandhaving in algemene zin. De inzet van een less-than-lethal wapen is niet noodzakelijkerwijs gekoppeld aan een organisatievorm. Bijvoorbeeld bij het optreden in uitgaansgebieden of bij evenementen (Hoek van Holland!) is in de meeste gevallen geen sprake van inzet van mobiele eenheden.

Geweldsniveau 'aanwezig'		Geweldsniveau 'hoog'	
Rang	Middel	Rang	Middel
1	Projectiel kinetisch enkele pellet (lange dracht)	1	Projectiel kinetisch enkele pellet (lange dracht)
2	Draagbaar waterkanon	2	Projectiel kinetisch multi-pellet (korte dracht)
3	Stroomstootwapen	3	Handgranaat kinetisch multi-pellet
4	Waterkanon	3	Handgranaat <i>flush-bang</i>
5	Projectiel kinetisch enkele pellet (korte dracht)	5	Projectiel kinetisch enkele pellet (korte dracht)
6	Millimetergolf	6	Draagbare <i>acoustic hailer</i> (signaal)
7	Draagbare <i>acoustic hailer</i> (signaal)	7	Wapenstok (lang/kort/uitschuifbaar)
8	Projectiel kinetisch multi-pellet (korte dracht)	8	Draagbare spray traangas
9	Wapenstok (lang/kort/uitschuifbaar)	9	Draagbare pepperspray
10	Handgranaat kinetisch multi-pellet	10	Handgranaat traangas

Figuur 1: De tien best presterende less-than-lethal wapens bij geweldsniveau 'aanwezig' (geel, links) en geweldsniveau 'hoog' (rood, rechts). In groen gemarkeerd zijn wapens die nu al in de politiebewapening voorkomen.

Geweldsniveau's samengevoegd	
Rang	Middel
1	Projectiel kinetisch enkele pellet (lange dracht)
2	Projectiel kinetisch enkele pellet (korte dracht)
2	Projectiel kinetisch multi-pellet (korte dracht)
4	Draagbare <i>acoustic hailer</i> (signaal)
5	Handgranaat kinetisch multi-pellet
6	Draagbaar waterkanon
7	Wapenstok (lang/kort/uitschuifbaar)
7	Waterkanon
9	Handgranaat <i>flash-bang</i>
10	Stroomstootwapen

Figuur 2: De tien best presterende less-than-lethal wapens na samenvoeging van de resultaten uit Figuur 1. In groen gemarkeerd zijn wapens die nu al in de politiebewapening voorkomen.

De top-3 van best scorende wapens uit de selectiestudie van TNO zijn allen kinetische projectielen. Op de vierde plaats eindigde de draagbare *acoustic hailer* (signaal). Een uitgangspunt bij de selectiestudie was dat ordehandhaving zowel met als zonder de ondersteuning van voertuigen kan plaatsvinden. Het was daarom wenselijk om wapen te beschouwen dat 'op de man' gedragen kunnen worden, en de prestatie-eisen zijn daarop afgestemd. Wanneer het ME-voertuig in de analyse wordt betrokken komen volgens TNO ook andere wapens in beeld (wit licht, groene laser en millimetergolf) die zich lenen voor integratie met het ME-voertuig, en als ondersteunend middel in combinatie met andere less-than-lethal wapens gebruikt kunnen worden. Dit geldt ook voor de *acoustic hailer* (signaal).

Zoals vermeld, de stuurgroep heeft ervoor gekozen om naar de twee best presterende less-than-lethal wapens met betrekking tot het hoge geweldsniveau, het projectiel kinetisch single pellet en het projectiel kinetisch multi pellet nader onderzoek uit te laten voeren in de vorm van een Police Technology Assessment.

3 Ordehandhaving in Nederland

Om een idee te krijgen van ordehandhavingssituaties in Nederland waar mogelijk behoefte zou kunnen zijn of ontstaan aan less-than-lethal wapens volgt hieronder een overzicht van gebeurtenissen in de afgelopen vijftien jaar waarin sprake was van heftig geweld, tot uiting komen in gebruik van het vuurwapen of less-than-lethal wapens (anders dan gebruik van de lange wapenstok en inzet van de surveillancehond als geweldmiddel) of waarbij meerdere agenten gewond zijn geraakt.

Op 17 april 2005 ontstonden er ernstige rellen op het voorplein van het Feijenoord stadion na afloop van de wedstrijd Feijenoord – Ajax. Tientallen agenten raakten gewond, waaronder een beredene die van zijn paard werd getrokken en liggend op de grond werd getrapt en geslagen. Supporters werden uiteindelijk van het voorplein verdreven met behulp van ME ondersteund door een waterwerper. Op diverse locaties in de omgeving van het stadion vonden heftige confrontaties plaats tussen politie en relschoppers. Om de situatie weer onder controle te krijgen werd toestemming gevraagd en gekregen om traangas in te zetten. Nadat de ME traangasmaskers had opgezet vertrokken de geweldplegers en was de inzet van traangas niet meer nodig (Adang e.a., 2009, p17-19).

Mede naar aanleiding van deze rellen (en de rellen in de Parijse voorsteden van november 2005) vroeg de toenmalige Raad van Hoofddoelcommissarissen zich af of de Nederlandse ME voldoende is toegerust voor dergelijke heftige geweldsuitbarstingen. Het programma Politie & Wetenschap gaf vervolgens opdracht voor een verkennend onderzoek naar grootschalige ordehandhaving. Het in 2009 verschenen onderzoek “*Boven de pet?*” (Adang e.a., 2009) naar 5 jaar grootschalige ordehandhaving (tussen 2003 en 2007) stelde vast dat grootschalige ordehandhaving aan de bovenkant van het geweldsspectrum in de meeste van de toenmalige politieregio's zelden of nooit aan de orde was, maar dat situaties in het grijze gebied tussen dagelijkse politiezorg en inzet van mobiele eenheden regelmatig voorkwamen door heel Nederland. De onderzoekers riepen op tot een fundamentele verandering van en bezinning op grootschalige ordehandhaving om te komen tot een flexibel en integraal totaalconcept van public order management. Die verandering kwam er. In januari 2013 is een nieuw ME-concept ingevoerd dat een taakuitbreiding en flexibilisering van de ME inhoudt. In tegenstelling tot voorheen, waar de ME op wacht werd gehouden tot er een rel uitbrak, is de ME vroegtijdig zichtbaar aanwezig bij situaties waar risico's voor de openbare orde bestaan, samen met de basispolitiezorg. Ze surveilleert in tweetallen over straat (zonder helm en schild), nog voordat er sprake is van ongeregelheden om ordeverstoringen en escalaties zo veel mogelijk te voorkomen. Mochten er ondanks de preventieve maatregelen toch ordeverstoringen ontstaan, dan kan de al aanwezige ME makkelijk opschalen (in strategie, tactieken, beschermings- en geweldsmiddelen) om slagkracht te vormen en het geweld de kop in te drukken. Als de ordeverstoringen voorbij zijn, wordt er afgeschaald en pakt de ME haar taak weer op ter voorkoming van een rel, alles in het kader van een alomvattend public order management.

Kort na de publicatie van *Boven de pet?* vielen op 22 augustus 2009 op het strand van Hoek van Holland bij een dance-evenement leden van de jongerenkern van Feijenoord agenten aan. De zich in de duinen terugtrekkende agenten (er was geen ME bij het evenement ingezet) voelden zich zo bedreigd dat 21 van hen in totaal 72 schoten losten, deels als waarschuwingsschoten, deels gericht. Er viel een dodelijk slachtoffer. Dat was in het Nederland van na de Tweede Wereldoorlog nog niet eerder gebeurd: een dode bij grootschalige ordehandhaving als gevolg van een politiekogel. Na afloop van wat inmiddels

als de strandrellen van Hoek van Holland bekend staat werd de vraag opgeworpen of er sprake was van een nieuw fenomeen: geweld en ernstige openbare orde verstoringen, gepleegd door groepen bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. In opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de burgemeester van Rotterdam verrichtten COT, bureau Beke en Politieacademie onderzoek naar deze vraag (Muller e.a., 2011). De hoofdconclusie van het onderzoek (p 300) was dat er geen sprake is van een landelijk fenomeen van ernstige ongeregelde heden waarbij politie en anderen bewust worden aangevallen. Ernstige ordeverstoringen komen maar beperkt voor en de grootschalige verstoringen die zich voordoen zijn meestal geëscaleerde incidenten die klein beginnen. De geplande ordeverstoringen die voorkomen zijn veelal gerelateerd aan wedstrijden in het betaald voetbal. Bij geplande ordeverstoringen worden messen en knuppels, maar geen vuurwapens, gebruikt. Bij alle typen ernstige ordeverstoringen wordt gebruik gemaakt van gelegenheidswapens (glas, stenen, meubilair). Gebruik van drugs en alcohol spelen mogelijk een rol bij een groot deel van de ordeverstoringen, maar het is onduidelijk welke. Evaluaties van en onderzoeken naar aanleiding van grootschalige ordeverstoringen wijzen stevast op dezelfde aandachts- en verbeterpunten, die betrekking hebben op het aanpakken van achterliggende oorzaken, het beperken van risico's en gelegenheden en het beperken van dreiging. Waar het gaat om het reageren op ordeverstoringen zitten de verbeterpunten niet in andere bewapening, maar om zaken als kennis en ervaring, verschillen in beleids- en tolerantiegrenzen, capaciteitsbeperkingen, onvoldoende aandacht voor tactiek en onvoldoende aandacht voor het verrichten van aanhoudingen (Muller e.a., 2011, p 315). Voor wat betreft het beleid constateren de onderzoekers dat op veel plaatsen het evenementenbeleid nog weinig vorm heeft gekregen, dat een persoonsgerichte aanpak van notoire ordeverstoorders cruciaal is, dat gemeenten, politie en anderen over voldoende bevoegdheden beschikken om grootschalige ordeverstoringen tegen te gaan en te bestrijden en dat er na ernstige ongeregelde heden weinig aanhoudingen verricht worden (Muller e.a., 2011, p 302). Als deel van het onderzoek is een internationale vergelijking gemaakt met de situatie in Zweden, Groot Brittannië en Duitsland. Uit die vergelijking kwam, met betrekking tot wapens, in geen van de drie landen behoefte gevoeld werd aan een uitbreiding van het wapenarsenaal (Muller e.a., 2011, p 279)⁶. Waar een behoefte aan veranderingen/ aanvullingen in uitrusting aan de orde was, was dat gerelateerd aan persoonlijke bescherming van agenten, communicatieapparatuur voor onderlinge communicatie politie, en voor communicatie met deelnemers aan publieke evenementen, apparatuur die bijdraagt aan een betere verzameling van informatie, apparatuur die bijdraagt aan betere bewijsvergaring of apparatuur/ uitrusting/ voertuigen die bijdragen aan een verhoogde flexibiliteit en mobiliteit.

Het beeld van openbare orde verstoringen is over de jaren heen vrij stabiel. Cijfers in *Boven de pet?* over 2002-2007 laten (op pagina 56) zien dat ME-inzet ten behoeve van openbare orde in meer dan de helft (54%) van de gevallen gerelateerd is aan voetbalwedstrijden in het betaalde voetbal en veel minder vaak aan inzet bij protestacties en demonstraties (18%) en bij evenementen (16%). Het is niet bekend bij hoeveel van deze inzetten daadwerkelijk is opgetreden door de ME en of er sprake was van geweld. Dat wordt niet bijgehouden. Inzet naar aanleiding van ongeregelde heden in een wijk of buurt is zeldzaam (5%). Dergelijke inzetten krijgen wel veel media-aandacht. Van den Brink e.a. (2010) en Adang e.a. (2010)

⁶ Tijdens de heftige dagenlange rellen in Londen en andere Engelse steden van augustus 2011 heeft de Metropolitan police twee maal overwogen gebruik te maken van kinetische wapens (in de vorm van baton rounds), ze zijn uiteindelijk niet ingezet. Bij de eigen evaluatie van de Londense rellen bleek dat de Metropolitan police "is undertaking work on the use of more assertive tactics in a public order context", but recognises the need for a wider debate on what is acceptable to the public. <https://www.theguardian.com/uk/2012/mar/14/met-police-baton-rounds-riots>

deden onderzoek naar wijkgebonden rellen en besteden daarbij aandacht aan factoren op structureel, relationeel en operationeel niveau. Op operationeel niveau blijkt het van belang bij dit soort rellen goed de principes van public order management toe te passen om (verdere) escalaties te voorkomen in een combinatie van preventie en repressie, empathie en handhaving waarbij grootschalig optreden met inzet van mobiele eenheden en gebruik van geweld zoveel mogelijk wordt vermeden.

Inzet van ME ten behoeve van ontruiming (5%) of in uitgaansgebieden (3%) is beperkt tot Amsterdam.

De inzet bij evenementen betreft ook inzet bij het grootste risico-evenement dat we in Nederland kennen: de jaarwisseling. Als gevolg van de toegenomen aandacht voor de jaarwisseling is het aantal incidenten, grootschalige ordeverstoringen en ME-inzetten rond de jaarwisseling de laatste jaren verminderd (Adang, 2014). Er is meer aandacht gekomen voor geweld tegen politieambtenaren tijdens de jaarwisseling en voor de gevaren van steeds zwaarder vuurwerk, dat soms ook gericht afgevuurd/ gegooid wordt in de richting van politie en hulpverleners. Van der Torre e.a. (2017) deden recent nog onderzoek naar de jaarwisselingsproblematiek en stellen:

“Onze verkenning laat een dubbel beeld zien. Aan de ene kant beleidsmatige vooruitgang, sinds 2010 stabiele ‘politiecijfers’ en in absolute zin – voor een landelijk en massaal evenement – lage registraties van geweld tegen politiemensen of andere hulpverleners. Maar aan de andere kant ook onvrede op de werkvloer van de politie over het verloop van de jaarwisseling. Dit komt mede door het gevoel van ultieme kwetsbaarheid vanwege levensgevaarlijk illegaal knalvuurwerk. Bij een categorie burgers is de morele drempel laag om zwaar illegaal knalvuurwerk te kopen of af te steken. Door de gemakkelijke beschikbaarheid van zwaar illegaal knalvuurwerk kunnen politiemensen het gevoel krijgen dat burgers bewapend zijn en dat deze wapens tegen de politie worden ingezet (vuurwerk naar de politie gooien): doelbewust en niet zelden vanwege een afkeer van politiemensen, al lijkt er bij ouders tegelijkertijd sprake van onderschatting van de mogelijke impact”

Als we kijken naar de openbare ordeverstoringen in de afgelopen vijftien jaar waarbij gebruik is gemaakt van het vuurwapen blijkt dat er na de strandrellen van 2009 geen geval meer geweest is waarbij gericht geschoten is op ordeverstoorders. In vier gevallen zijn wel waarschuwingsschoten gelost (In drie daarvan door agenten uit de basispolitiezorg, in een geval door een ME-er):

- Utrecht- Twente 4/12/2011: supporters van FC Utrecht bekogelen agenten en politiepaarden met stenen en vuurwerk. De ME laat op zich wachten. Twee agenten voelen zich zo bedreigd dat ze waarschuwingsschoten lossen.
- Geldermalsen 15/12/2015: een groepscommandant van de ME lost twee waarschuwingsschoten wanneer betogers tegen de komst van een AZC dreigen het gemeentehuis te bestormen waarin een raadsvergadering plaatsvindt
- Schilderswijk 15/12/2015: agenten lossen twee waarschuwingsschoten als relschoppers proberen het politiebureau in de De Heemstraat te bestormen na de dood van Mitch Henriquez. Deze agenten kunnen zichzelf daarna in veiligheid brengen. Nadat de ME een charge uitvoert, keert de rust terug
- Papendrecht 31/12/2015: een agent lost een waarschuwingsschot tijdens jaarwisseling nadat agenten belaagd worden door leden van een familie in relatie tot optreden tegen een groot vreugdevuur.

In twee gevallen is het vuurwapen wel getrokken en op ordeverstoorers gericht, maar is er niet geschoten (in beide gevallen in het kader van een ME-inzet):

- Maasgebouw 17/9/2011: Een man of 50 probeert het naast de Kuip staande Maasgebouw binnen te komen tijdens een door ongeveer 1000 supporters gehouden 'mars van onvrede' over het bestuur en de directie van de voetbalclub. Zij vernielden de deur en het glas ernaast, en steken vuurwerk af. Op dat moment voelden politiemensen van de in het gebouw aanwezige aanhoudingseenheid AE zich genoodzaakt om hun vuurwapen te trekken en het op de geweldplegers te richten. Een charge van de ME maakt vervolgens een einde aan de bestorming van het Maasgebouw
- Ajax - Cambuur 8/3/2014: Nadat problemen ontstaan zijn rond 33de als laag risico geclassificeerde wedstrijd tussen Ajax en Cambuur worden de Cambuurfans langs het supportershome van Ajax naar het stadion geleid. De Mobiele Eenheid ziet zich genoodzaakt met getrokken vuurwapens oprukkende Ajaxhooligans de weg te versperren. Ajaxhooligans roepen 'schiet dan!' en blijven staan, de Cambuur fans kunnen hun weg vervolgen.

Niet alleen gebruik van het vuurwapen, ook gebruik van less-than lethal wapens (anders dan de lange wapenstok) in het kader van ordehandhaving is zeldzaam⁷. Traangas is in de afgelopen 15 jaar niet gebruikt, wel is tweemaal toestemming gevraagd (en gekregen) voor de inzet (bij de Feijenoord- Ajax rellen in 2005 en bij de project X rellen in Haren van september 2012). De waterwerper is na Feijenoord- Ajax ook maar zelden daadwerkelijk ingezet (eenmaal in Amsterdam bij de scholierendemonstratie van 30 november 2007). In verschillende situaties hebben charges van beredenen een belangrijke rol gespeeld bij het beëindigen van een gewelddadige situatie, met name in Hoek van Holland, Haren en bij het Maasgebouw. Een bijzonder gebruik van een less-than-lethal wapen betreft het gebruik van de beanbag bij de inval in het supportershome van vak P door een arrestatieteam (op 6 april 2017).

Geweldmeldingen bieden een andere inkijk op ordehandhavingsproblematiek. In 2016 werd door de politie 17.017 keer een geweldsmelding gedaan over 9.440 verschillende voorvallen. Hieruit is ten behoeve van het onderzoek een steekproef getrokken van 720 geweldmeldingen die handelden over 440 voorvallen.⁸ In de geweldsrapporten behorend bij deze meldingen zijn we vervolgens op zoek gegaan naar situaties 'handhaven openbare orde'. Dat bleek niet eenvoudig. Zo kunnen per voorval meerdere aanleidingen van het optreden en meerdere doelen van de geweldsaanwending worden gemeld.⁹ Ook kunnen de betreffende voorvallen onderling nogal verschillen. Enerzijds betreft het situaties waarbij sprake is van bijzonder politieoptreden in ME-verband, bijvoorbeeld waarbij voetbalsupporters de confrontatie met elkaar of de politie opzoeken of waarbij demonstranten door een linie van de ME willen breken. Anderzijds betreft het situaties waarbij politieambtenaren tijdens een reguliere surveillancedienst geconfronteerd worden met ordeverstoringen, bijvoorbeeld wanneer enkele dronken ruziemakers of een (verward) persoon betuigd moeten worden.

Rekening houdend met bovenstaande nuancering blijkt uit de steekproef dat in 2016 bij ruim een op de zeven voorvallen (15%) de geweldsaanwending nodig was ten behoeve van het handhaven van de openbare orde. Van deze voorvallen was 5% voetbal gerelateerd, 2% betrof

⁷ Een constatering die ook door Naeyé (2005, p 305-6) gedaan werd in zijn analyse van geweldmeldingen uit het jaar 2000

⁸ Exclusief eenheid Amsterdam, omdat het niet mogelijk bleek hiervan aanvullende informatie te verkrijgen.

⁹ Gemiddeld is sprake van 1,3 aanleidingen per voorval, bijvoorbeeld in het geval van een vechtpartij in een uitgaansgebied kan als aanleiding zowel openlijke geweldpleging als verstoring van openbare orde gemeld worden.

inzet bij demonstraties of protestacties en geen enkele keer bij een evenement. Bijna een kwart van de voorvallen waarbij geweld werd aangewend ten behoeve van de openbare orde is gerelateerd aan horeca en gevechten tussen groepen. De overige voorvallen (ongeveer de helft) waren divers van aard of niet nader te duiden met behulp van de beschikbare informatie (bijvoorbeeld in meldingen als “*verdachten beschoten politie met vuurwerk*” of “*verdachte volgde vordering niet op*”).

In bijna de helft van de gevallen van gebruik van geweld in het kader van ordehandhaving werd het geweld aangewend tegen drie of meer personen en in meer dan 80% van de gevallen was er sprake van drie of meer omstanders. Per voorval hebben gemiddeld 4,3 agenten geweld aangewend. In slechts 5% van de voorvallen is sprake van grootschalige ordehandhaving, in de zin dat daarbij tien of meer agenten geweld hebben aangewend.

Het geweld dat aangewend werd in het kader van ordehandhaving betrof voornamelijk fysiek geweld (51%) en gebruik van de lange wapenstok (21%). De surveillancehond als gewelddoel werd in 9% van de voorvallen ingezet (meestal, 7%, alleen dreigend). Bij twee voorvallen werd het vuurwapen ter hand genomen, waarbij een keer gericht.¹⁰ In een derde voorval werden vier waarschuwingsschoten afgeschoten. Bij dit laatste voorval droeg de verdachte mogelijk een bomgordel.

Uitgesplitst naar tijd wordt er in januari ruim twee keer vaker geweld aangewend ten behoeve van het handhaven van de openbare orde ten opzichte van de overige geweldaanwendungen, hetgeen te relateren valt aan de jaarwisseling. Dit geldt in vergelijkbare mate ook voor de zondagen en de nachten, ruim 40% van deze voorvallen in het kader van ordehandhaving vindt plaats in het uitgaansgebied.

In bijna 20% van de voorvallen waarbij geweld werd aangewend ten behoeve van het handhaven van de openbare orde, vond het optreden plaats onder leiding van een meerdere.

Samenvattend: Kijkend naar indicaties voor de mogelijke behoefte aan geschikte gewelddoel blijkt dat gebruik van geweld(middelen) in het kader van ordehandhaving vooral voor rekening komt van de basispolitiezorg: het gaat daarbij om kleinschalige verstoringen van de openbare orde, vooral in uitgaansgebieden en rond de jaarwisseling.

Gebruik van het vuurwapen in het kader van handhaving van de openbare orde bij grootschalige ordeverstoringen is zeldzaam, als het al voorkomt is dat vrijwel nooit door leden van de Mobiele eenheden maar door medewerkers van de basispolitiezorg in situaties waar geen Mobiele eenheden aanwezig zijn. Gebruik van traangas en waterwerper is de afgelopen jaren vrijwel niet aan de orde geweest. Beredenen vervullen op momenten dat het er om spant vaak een cruciale rol bij het verdrijven van ordeverstoorders.

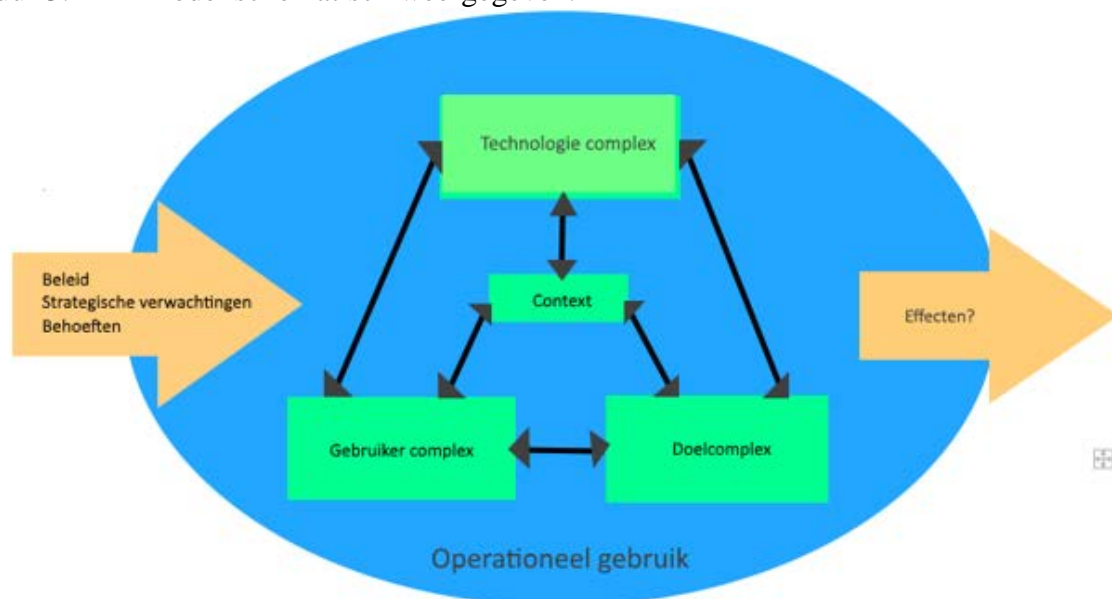
¹⁰ In een geval schreeuwde de verdachte door een megafoon en trok hij plotseling een mes; in het tweede geval was de verdachte betrokken bij een schietincident als schutter.

4 Onderzoeksmethode: *Police Technology Assessment (PTA)*

In de PTA zijn drie “complexen” te onderscheiden die elkaar wederzijds beïnvloeden en die zijn ingebed in een specifieke context die wordt gekenschetst door de specifieke situatie en omstandigheden waarin het geweldmiddel wordt ingezet. Deze complexen behelzen de technische eigenschappen van het geweldmiddel, de kenmerken van gebruikersgroep van het geweldmiddel (politieagenten) en de kenmerken van de doelgroep (de verdachten en andere doelpersonen)¹¹.

In figuur 3 is het Police Technology Assessment model te zien. Het is een raamwerk om de verschillen tussen de verwachtingen en uitwerking in de praktijk van een geweldmiddel te analyseren en verklaren.

Figuur 3: PTA model schematisch weergegeven.

Het wapen & technologie complex omvat de fysische en technische parameters en prestatiekenmerken van het wapenconcept, het effect op het menselijk lichaam dat met het wapen wordt beoogd en de betrouwbaarheid van het fysiologische effect. Verder heeft het ook betrekking op de afhankelijkheid van het effect van de vaardigheid en intentie van de gebruiker.

Het gebruikercomplex omvat alle factoren van invloed die van toepassing zijn op de attitude en bekwaamheid van de politieorganisatie en het personeel dat het geweldmiddel ter beschikking heeft en gebruikt. Factoren zoals vaardigheden, ervaring, training en opleiding, richtlijnen en regelgeving, gebruiksvoorschriften, mentale en fysieke conditie, waarneming en beoordeling van de verdachte zijn belangrijke determinanten van het gebruikercomplex. Al deze factoren staan zowel impliciet als expliciet in wisselwerking met de morele grondslag en instelling van de politieorganisatie en haar personeel.

¹¹ De methode *Police Technology Assessment (PTA)* is afgeleid van de door Orbons (2013) beschreven *Defense Technology Assessment*

Het doelcomplex omvat factoren van invloed die afhangen van het individu dat onderworpen wordt aan het geweldmiddel. Het gaat om de houding, de mentale en fysieke toestand van het individu, zijn perceptie van de gebruiker van het geweldmiddel en de politieorganisatie daarachter, zijn motivatie, ervaring met geweld, bereidheid tot geweldsgebruik, kennis en beschikbaarheid van specifieke tegenmaatregelen en eventuele groepsdynamiek indien het individu deel uitmaakt van een groep.

Voor deze PTA heeft een documentanalyse plaatsgevonden. Hiervoor is gebruik gemaakt van literatuur en andere open bronnen zoals academische publicaties en websites van fabrikanten van kinetische wapens. Hoewel kinetische wapens al tientallen jaren in omloop zijn, is er relatief weinig wetenschappelijke literatuur beschikbaar over de inzet er van in het kader van ordehandhaving.

Voor het verkrijgen van informatie over de verschillende elementen van de PTA (wapen, gebruikers, doelpersonen, context) zijn vervolgens 17 diepte interviews met experts gehouden. Met de gezamenlijke experts moesten inzichten opgedaan kunnen worden over alle elementen van de PTA, waarbij iedere geïnterviewde gebruikt werd als informant over de elementen die betrekking hadden op zijn of haar expertise. Er zijn interviews gehouden met representanten van TNO, ervaringsdeskundigen in ordehandhaving en stakeholders, zoals het bestuurlijk gezag, mensenrechtenorganisaties (Amnesty International) en de Nationale Ombudsman. De interviews zijn gehouden aan de hand van een topiclijst, met een aantal hoofdvragen die voor elk persoon dat geïnterviewd is, relevant is. Deze vragen zijn gebaseerd op de hoofdcomplexen: het doel, de gebruiker, het wapen en daarnaast op de verwachtingen vooraf en de context. Per geïnterviewde is daarnaast specifieke informatie verzameld waarbij de input van de geïnterviewden per onderwerp kon verschillen. De interviews zijn opgenomen met een voicerecorder, waarna de geluidsopname getranscribeerd werd. De getranscribeerde interviews zijn geanalyseerd met het kwalitatieve analyseprogramma Atlas.ti. Er is gecodeerd volgens een zogenoemde ‘a priori- benadering’ (of *etic*-benadering) op de elementen uit de PTA (voor meer informatie zie de apart opgestelde PTA-handleiding).

Nadat de documentanalyse en de analyse van de interviews heeft plaatsgevonden is er een expertmeeting georganiseerd om de bevindingen uit deze analyses te bespreken ter verduidelijking, aanscherping, verdieping en ter verificatie. Deze expertmeeting heeft plaats gevonden op 26 juni 2018. Op deze dag waren de maatschappelijke organisaties Amnesty International en de Nationale Ombudsman vertegenwoordigd, een expert vanuit TNO en een aantal experts met ervaring op het gebied van openbare ordehandhaving vanuit de politie en Koninklijke marechaussee en de Politieacademie.

5 Synthese PTA kinetische wapens ten behoeve van ordehandhaving

Deze prospectieve PTA begint met een beschouwing van de verwachtingen die binnen de politie bestaan over de effecten van de invoering van kinetische wapens met (single en multi pellet) ten behoeve van openbare ordehandhaving, beschouwen we achtereenvolgens de karakteristieken en werking van deze wapens, de implicaties voor de ordehandhavers en de uitwerking van de wapens op doelpersonen. Tenslotte staan we stil bij de vraag hoe een daadwerkelijke implementatie van kinetische wapens ten behoeve van openbare ordehandhaving past in de bredere operationele en niet-operationele context.

5.1 Verwachtingen vooraf

De belangrijkste verwachtingen met betrekking tot het gebruik van niet-penetrerende projectielen zijn dat deze het mogelijk maakt om bij ordeverstoringen in situaties waar sprake is van heftig geweld, geweldplegers op afstand te houden of te ontmoedigen met waarborging van de veiligheid van politiemedewerkers, zonder dat ernstig letsel wordt toegebracht. Toevoeging van kinetische wapens zou de politie meer mogelijkheden bieden maatwerk te leveren bij de ordehandhaving en aldus het inzetten van het vuurwapen zoveel mogelijk uitstellen. Verder is de verwachting dat kinetische wapens minder verwondingen veroorzaken zijn dan andere gewelddiddelen die de politie momenteel tot haar beschikking heeft, zoals surveillancehonden. Bovendien wordt van kinetische wapens, specifiek de single pellet, meer onderscheidend vermogen verwacht dan bijvoorbeeld het uitvoeren van een charge of de inzet van traangas of waterwerper. Bij sommigen bestaat de verwachting dat de dreiging die van kinetische wapens uitgaat de-escalerend kan werken, omdat het geweldplegers bij voorbaat ontmoedigt doordat duidelijk wordt dat gewelddadig gedrag niet zonder consequenties blijft.

De toelichting op het concept van de nieuwe Ambtsinstructie (consultatieversie van april 2018)¹², waarin niet penetrerende projectielen zijn opgenomen, stelt het als volgt:

“Het gebruik van niet-penetrerende projectielen biedt de ambtenaar meer mogelijkheden om fysiek contact te voorkomen of een persoon over een grotere afstand tijdelijk uit te schakelen dan bij de wapenstok en pepperspray mogelijk is. Niet-penetrerende projectielen zijn ontworpen om bij het treffen van een persoon niet het lichaam binnen te dringen en om bij het treffen zoveel mogelijk energie aan die persoon af te geven. Het gebruik van deze projectielen kan wat betreft het geweldsniveau worden geplaatst tussen de pepperspray en het (reguliere) vuurwapen.

Door het gebruik van dergelijke niet-penetrerende projectielen kan effectiever en met minder verwondingen dan bij het gebruik van een gewoon vuurwapen worden opgetreden tegen onder meer personen die in ernstige mate de openbare orde verstoren en daarbij een bedreiging vormen voor personen of zaken. De oude Ambtsinstructie (artikel 11a) bood onvoldoende mogelijkheden om niet-penetrerende projectielen te gebruiken in situaties waarin het aanwenden van geweld op een grotere afstand noodzakelijk is en het vuurwapen, gelet op de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit, minder of niet geschikt is.”

¹² <https://www.internetconsultatie.nl/ambtsinstructie>

5.2 Karakteristieken en werking

Kinetische less-than-lethal wapens in verschillende vormen bestaan al meer dan vijftig jaar¹³. De niet-penetrerende kinetische projectielen worden verschoten met een wapensysteem, een voor de single pellet (lange dracht) en een voor de multi pellet (korte dracht)¹⁴. Voor deze assessment wordt zoveel mogelijk uitgegaan van generieke systemen, dat wil zeggen niet toegespitst op een specifiek systeem of merk. Echter om een beeld te vormen van de wapens met de single pellet en multi pellet projectielen en omdat met de betreffende wapens en projectielen diverse opties zijn, worden er soms ook wapenspecifieke opties beschreven..

Om het rapport leesbaar te houden duiden we in de rest van dit rapport de wapens waarmee het projectiel kinetisch single pellet of het projectiel kinetisch multi pellet wordt afgeschoten aan met ‘de kinetische wapens’ of ‘het kinetisch wapen’, beseffende dat er met deze wapens ook andere soorten projectielen kan worden afgeschoten. Het ‘projectiel kinetisch single pellet’ wordt afgekort met ‘single pellet’ (projectielen) en het ‘projectiel kinetisch multi pellet’ wordt afgekort met ‘multi pellet’ (projectielen).

Single pellet (zie tabel C.15 in de TNO rapportage)

Het single pellet projectiel wordt ingezet tegen individuen met de bedoeling deze tijdelijk handelingsonbekwaam te maken, een pijnprikkel te geven en daarmee de doelpersoon uit de anonimiteit halen, of te markeren met verf ten behoeve van een aanhouding. Het wapen is geschikt voor grotere afstanden en werkt tot 70 meter. De schutter mikt op de onderbuik (navel) of het bovenbeen. Een treffer op deze locaties zal een pijnprikkel geven, met minimale kans op ongewenste fysieke effecten. Het wapen voor de single pellet is een enkelschots wapen. De single pellet is geen automatisch wapen, elk schot moet opnieuw worden afgevuurd. De beschikbare projectielen variëren in hardheid en er kan gekozen worden voor projectielen met een toevoeging zoals verf, traangas of pepperspray (al vereist deze laatste toepassing dat voor het bereiken van het effect hoger gericht zal moeten worden dan been of onderbuik). Een voorbeeld van het kaliber van de single pellet lange dracht munitie is 5 mm. Single pellet projectielen worden vaak aangeduid als “rubber kogels” of “plastic kogels”. In Europa is weinig bekend over de inzet van niet-penetrerende projectielen bij de ordehandhaving, met uitzondering van het veelvuldig en omstreden gebruik van plastic baton rounds in de periode van de “Troubles” in Noord Ierland (Patten commission, 1999). In Frankrijk beschikt de politie over zogenaamde flash bangs die rubber projectielen verschieten¹⁵. In Spanje zijn recent nog bij ongeregelheden rond het referendum in Catalonië rubber projectielen gebruikt¹⁶. Een recent bericht opgesteld door de wetenschappelijke dienst van de Duitse Bundesrat geeft de beschikbaarheid van “Gummi-munition” bij politiediensten in Europa en Turkije weer (overigens zonder dat duidelijk wordt om welk type projectielen het precies gaat per land).¹⁷ Uit de beschrijving komt naar voren dat de munitie in de meeste landen die er over beschikken is voorbehouden aan speciale eenheden, en meestal niet bedoeld is voor inzet bij ordehandhaving. Sommige korpsen in de VS en Canada beschikken

¹³ https://www.aclu.org/sites/default/files/field_document/kinetic_impact_projectiles.pdf biedt een overzicht

¹⁴ Een wapen geschikt voor afvuren van 40 mm multi pellet munitie ook gebruikt kan worden voor andere 40 mm munitie typen, zoals bijvoorbeeld single pellets 40 mm (korte dracht)

¹⁵ <https://www.officer.com/home/article/10249735/france-brings-a-new-weapon-to-the-lesslethal-field>

¹⁶ <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/catalonia-protests-referendum-police-latest-shot-eye-rubber-bullet-a7979271.html>, dit ondanks het feit dat dit verboden is na een eerder incident

¹⁷ Deutscher Bundestag (2017)

<https://www.bundestag.de/blob/529198/a52021ac1fc3723e368d86086e74cc11/wd-3-160-17-pdf-data.pdf>

over niet-penetrerende projectielen, maar gebruiken deze vooral in levensbedreigende aanhoudingssituaties.¹⁸

Multi pellet (zie tabel C.16 in de TNO rapportage)

De multi pellet wordt ingezet tegen kleine groepen met de bedoeling deze te stoppen of te verjagen. De multi pellet is een projectiel dat meerdere kleine rubberen kogels (pellets) bevat. De cartridge breekt direct open na vuren, en vliegt als wolk pellets (kogeltjes) verder richting de groep. De schutter mikt op of vlak voor de benen van de personen die deel uitmaken van de groep. Enkele pellets zullen opspatten na contact met de grond. Treffers op de benen geven het gevoel van steenslag (pijnprikkel). De ideale afstand is van 8 tot 30 meter. Het projectiel heeft vaak een diameter van 40 mm. Een multi pellet balletje is minder energierijk dan de single pellet. Daarom is de kans op ernstig letsel met de multi pellet minder groot dan met de single pellet. Hoe groter de projectielen hoe kleiner het risico op penetrerend letsel.

Voor beide projectielen geldt dat de schutter een zichtlijn met de doelpersoon of doelpersonen nodig heeft. Het afgeschoten projectiel gaat namelijk in een rechte baan op het doel af. Voor de single pellet en multi pellet zijn er wapensystemen die afgeschoten worden met een hoge luchtdruk, maar er zijn ook wapensystemen waarbij kruit gebruikt wordt. Een wapen met hoge luchtdruk vraagt minder onderhoud dan een wapen dat projectielen afschiet met kruit. De bediening van de kinetische wapens is eenvoudig. Beide typen wapens kunnen tegen een stootje. De meeste onderdelen zijn robuust gemaakt. Kinetische wapens bestaan al sinds jaren en zijn inmiddels vrijwel uitontwikkeld.

Vaak zijn er mogelijkheden om richtmiddelen op het wapen te monteren. Sommige wapensystemen kunnen ook geleverd worden met laser straal zodat het doelwit kan zien dat er op hem of haar gericht wordt. De kinetische wapens kunnen meestal ook voorzien worden van een schouderband waardoor het wapen op de rug te dragen is door de gebruiker.

5.3 Implicaties voor ordehandhavers

Volgens het concept nieuwe Ambtsinstructie zouden niet-penetrerende projectielen in een breed scala aan situaties ingezet mogen worden (artikel 11a). Voor wat betreft ordehandhaving zou het dan om het volgende gaan (allen in opdracht van de meerdere na vooraf verkregen toestemming van het bevoegd gezag):

(c.) om een persoon die de openbare orde in ernstige mate verstoort en niet direct kan worden aangehouden, tijdelijk weerloos te maken of te markeren, ten einde hem later aan te houden;

(d.) ter verspreiding van samenscholingen of volksmenigten, die een ernstige en onmiddellijke bedreiging vormen voor de veiligheid van personen of zaken;

(f.) om direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel af te wenden (deze voorgestelde “afweerbevoegdheid” is nieuw in de Ambtsinstructie en is bedoeld om agenten de mogelijkheid te scheppen om conform zijn taakstelling bevoegdlijk in te grijpen in een gevaarsituatie die tegen hemzelf, een collega of een burger is gericht).

¹⁸ Praktijkervaringen uit andere landen betreffen vaak onvergelykbare situaties, zoals bijvoorbeeld: *After Kashmir's summer unrest of 2010 which claimed the lives of 112 protesters in police firing, the Congress-led government at the Centre deployed pellet guns as a “non-lethal” measure to avoid civilian fatalities.* Het gebruik van (metalen) pellets leidde daar vervolgens tot grote aantallen gewonden met veel oogletsels. <https://www.thehindu.com/news/national/19-men-injured-by-pellets-may-lose-vision/article14483312.ece>

Single-pellet projectielen, bestemd zijn voor het gebruik onder c, zouden daarbij niet gebruikt mogen worden voor het verspreiden van samenscholingen of volksmenigten. Andere criteria noemt het voorstel niet.¹⁹ Wel stelt de toelichting:

Het gebruik van niet-penetrerende projectielen tegen personen buiten de gevallen ter aanhouding wordt in deze gevallen gerechtvaardigd geacht in het licht van de handhaving van de openbare orde, de veiligheid van personen of zaken dan wel ter afwending van direct gevaar voor het leven van personen of voor het ontstaan van zwaar lichamelijk letsel. Het gebruik van niet-penetrerende projectielen bij ernstige ordeverstoringen is gebonden aan toestemming van het bevoegd gezag en vindt plaats in opdracht van de meerdere (artikel 11a, tweede lid). Met het toestemmingsvereiste wordt beoogd te voorkomen dat niet-penetrerende projectielen in die gevallen lichtvaardig worden gebruikt.

Om te voorkomen dat niet-penetrerende projectielen die specifiek bedoeld zijn voor gebruik tegen een persoon, worden gebruikt tegen groepen, is bepaald dat projectielen die bestemd zijn om een persoon tijdelijk weerloos te maken of te markeren, niet worden gebruikt voor de verspreiding van samenscholingen of volksmenigten. De impact van dergelijke projectielen is te groot om deze ongericht in te zetten. Het tweede lid laat echter onverlet dat in het kader van de afweerbevoegdheid, van niet-penetrerende projectielen gebruik gemaakt mag worden. Het voornemen bestaat om in het Aanwijzingsbesluit bewapening en uitrusting politie expliciet op te nemen welke niet-penetrerende projectielen specifiek zijn bedoeld voor het gebruik tegen personen.

Zoals het overzicht in hoofdstuk 4 liet zien zijn grootschalige ordeverstoringen in Nederland zeldzaam. De kans dat je als ordehandhaver te maken krijgt met grootschalige rellen is klein. Sommige geïnterviewden hebben zelfs het gevoel dat het is afgelopen met dergelijke zware incidenten. Enkele ME commandanten uit de Randstad delen dit gevoel niet. Sommigen hebben situaties meegemaakt waarin het hen ontbrak aan geschikte geweldsmiddelen. Met name bij bovengemiddeld ernstige rellen zijn tegenspelers van een ‘buitencategorie’; ervaren demonstranten en relschoppers die goed voorbereid zijn en niet snel onder de indruk van de ordehandhavers. Dit duidt voor hen op de behoefte aan een wapen om op te treden tegen extreem geweld. Anderen, ook vanuit de politie, hebben de ervaring dat er voldoende methodes zijn om geweldplegers op afstand te houden. Bijvoorbeeld met (korte) charges, enkele klappen met de lange wapenstok, het naar voren laten komen van de surveillancehond en/of de inzet van beredenen. Ook een goede voorbereiding en informatie vooraf kan hierbij het verschil maken. Vanuit het (lokale) gezag is de indruk dat de ME het niet heeft ontbroken aan geweldsmiddelen om op te kunnen treden. Er leeft een zekere trots dat in Nederland de ME altijd in staat is geweest met relatief weinig mensen grote groepen in bedwang te houden en in beweging te krijgen. Enkelens zijn van mening dat bij een goede preparatie er genoeg middelen en bevoegdheden beschikbaar zijn.

¹⁹ Amnesty International (2018) heeft daar kritiek op: “Volgens de Nota van toelichting en de herziene Ambtsinstructie zal de Nederlandse politie een scala aan kinetische impactwapens en projectielen tot haar beschikking krijgen, variërend van wapens die enkele projectielen afschieten, projectielen die pepperspray of kleurstof afgeven nadat ze doel raken, en wapens die meerdere projectielen tegelijk afvuren. Deze verschillende soorten projectielen dienen diverse doelen en brengen zeer verschillende risico’s met zich mee. Het is dus noodzakelijk om duidelijke criteria en drempels vast te stellen voor elk type kinetisch impactprojectiel afzonderlijk. De herziene Ambtsinstructie maakt echter geen onderscheid tussen de verschillende soorten. In plaats daarvan schetst zij een breed scala aan situaties waarin kinetische impactprojectielen – onder de verzamelnaam niet-penetrerende projectielen – kunnen worden gebruikt.”

Als kinetische middelen ingevoerd zouden worden, dan lijkt het logisch dit te beleggen bij speciaal geselecteerde en opgeleide ordehandhavers zodat bijvoorbeeld per ME-groep van zes tot acht leden er een over het wapen kan beschikken. Bij de inzet van bijvoorbeeld twee groepen heb je dan een reserve, waarmee je zo nodig kunt opschalen naar een dubbele inzet van deze middelen. Een gespecialiseerde opleiding is vereist, vergelijkbaar met de opleiding in het gebruik van het traangaswapen, om te waarborgen dat het niet-letale wapen inderdaad zonder dodelijke (of ernstige) gevolgen blijft. Om het gewenste (less-than-lethal) effect te bereiken is het in praktijksituaties wezenlijk dat de schutter er zeker is dat de omstandigheden geschikt zijn voor het gebruik van het wapen met de vereiste nauwkeurigheid. Overzicht kunnen bewaren onder stressvolle omstandigheden is daarbij van belang.

De inzet van een kinetisch wapen staat niet op zichzelf en moet opgevolgd worden met een tactiek. Bijvoorbeeld wanneer het doel is om een groep te verdrijven, zal een schot met de multi pellet opgevolgd moeten worden met een charge en om een verdachte aan te houden met de single pellet, zal na het schot actie ondernomen moeten worden om dat te bewerkstelligen. Het zijn dus niet alleen de schutters die opgeleid moeten worden, de inzet van de kinetische wapens zal geïntegreerd moeten worden in het groepsoptreden, dus dat impliceert ook aanpassing van de ME-opleiding (en de opleiding van Hoofden Handhaving in SGBOs).

Er bestaan verschillende perspectieven betreft de single pellet onder de ordehandhavers. Het markeren op afstand van geweldplegers en ze vervolgens later aanhouden lijkt weinig realistisch, gezien de noodzaak van individuele bewijsvoering en een operationele werkelijkheid waarbij geweldplegers nu al van kleding wisselen om herkenning te voorkomen. Met name het op afstand geweldplegers doen stoppen met hun gedrag middels een pijnprikkel en het individualiseren van geweldplegers (met de single pellet) worden als belangrijke potentiële voordelen gezien. Anderzijds zijn er twijfels over of het nauwkeurig gebruik van single pellet projectielen (los van de nauwkeurigheid van het wapen zelf) in de operationele hectiek van grootschalige ordeverstoringen met een hoog geweldsniveau in de praktijk haalbaar is. Ervaringen uit het buitenland laten zien dat er met regelmaat incidenten zijn waarbij zelfs door ervaren schutters hetzij kwetsbare lichaamsdelen worden geraakt met ernstige gevolgen, hetzij een andere persoon dan bedoeld wordt geraakt²⁰.

Betreffende de multi pellet bestaan er onder de ordehandhavers ook meerdere perspectieven. Sommigen vinden dat het verspreiden van een menigte ook op andere manieren kan worden bewerkstelligd, en dat het wapen daarom niets toevoegt. Met name het feit dat de multi pellet niet differentieert tussen geweldplegers (zoals ook bij traangas het geval is), wordt als een nadeel gezien. Anderen zien wel een meerwaarde in de multi pellet in “lichte” noodweer situaties, waarbij gebruik van het vuurwapen niet proportioneel zou zijn, maar multi pellet uitkomst biedt tegen geweldplegers op een afstand kan houden.

Gebruikers hebben duidelijk het beeld dat kinetische wapens, zowel single als multi pellet, minder geschikt zijn om in te zetten tegen grote, heterogeen samengestelde menigten, zoals bij evenementen en demonstraties. Kenmerkend voor omstandigheden waarin volgens gebruikers kinetische wapens wel kunnen worden ingezet is dan als er sprake is van een

²⁰ Zoals het voorbeeld van de dood van Victoria Snelgrove in Boston liet zien. De agent die de pellet afvuurde was nota bene instructeur in het gebruik van het wapen, een FN 303. <https://www.policeone.com/police-products/less-lethal/projectiles-launchers/articles/1637683-Tragedy-in-Boston-The-impact-projectile-death-of-Victoria-Snelgrove/>

levensbedreigend karakter of van extreem geweld afkomstig van een homogene groep. Gebruikers en andere stakeholders vragen zich ook af hoe kinetische wapens passen bij de Nederlandse politie. Ze vragen zich vooral af wat het psychologische effect zal zijn van het op afstand beschieten van een groep of menigte, zij het met niet-penetrerende projectielen. Tegenover het de-escalerende effect dat sommigen verwachten van de beschikbaarheid van de wapens, wijzen anderen op mogelijk escalerende effecten, zowel op korte als langere termijn (een mogelijke verharding van de zijde van geweldplegers).

Onderzoek naar gebruik van kinetische wapens door de politie in Noord Ierland (het ging daarbij om zogenaamde plastic baton rounds)²¹ liet zien dat de interactie tussen gebruiker en het wapen van kritisch belang is voor een geschikt gebruik: *“The operator’s skills, training, self-confidence, and mental attitude during real deployments are pre-conditional for achieving the required physical effect on the target individual.”* Het bleek een uitdaging om het wapen te gebruiken met de vereiste nauwkeurigheid vanaf de afstand waarop dat in de praktijk moest gebeuren. Een andere uitdaging was het om te voorkomen dat, anders dan de regels voorschreven, de wapens gebruikt werden van te korte afstand vanuit de neiging om geweldplegers te straffen.

5.4 De uitwerking op doelpersonen en hun reactie

Beide typen niet-penetrerende projectielen veroorzaken een pijnprikkel. De pijnprikkel veroorzaakt door de single pellet is een stuk hoger dan door de multi pellet. De uitwerking van de single pellet wordt gezien als een heftige pijnprikkel met als gevolg daarvan een tijdelijke uitschakeling van de doelpersoon. Ook kan de single pellet een persoon markeren. Ook kan het effect van de single pellet psychologisch werken. Het idee dat iemand geraakt wordt zonder het wapen te zien kan mogelijk afschrikkend werken. De doelpersonen weten niet wie de volgende zal zijn die geraakt wordt. Wanneer het publiek weet dat de politie over kinetische wapens beschikt, zou dit mogelijk afschrikkend werken.

De multi pellet heeft meer een ‘stop en niet verder’ effect. De balletjes die op de groep worden afgeschoten komen tegen de benen van de voorste groepsleden aan en zullen blauwe plekken veroorzaken. De kans dat een persoon op precies dezelfde plek meerdere keren geraakt wordt door de multi pellet is vrij klein. De multi pellet zal minder letsel veroorzaken bij de doelpersonen dan de single pellet, omdat de balletjes uit de multi pellet projectielen minder energierijk zijn dan de projectielen van de single pellet.

Er zitten ook een aantal nadelen aan de kinetische wapens. Het allergrootste nadeel is het ernstige letsel dat met name door de single pellet veroorzaakt kan worden. Een ander nadeel is dat het schieten op een menigte met zowel single pellet als multi pellet projectielen paniek zou kunnen veroorzaken in de menigte waardoor mensen gaan rennen om te vluchten. De mensen in de menigte zien namelijk niet of er met een niet-letaal of een letaal wapen geschoten wordt op hen.

Het komt regelmatig voor, met name tijdens voetbal gerelateerde rellen, dat jongeren/kinderen vooraan staan om zich te bewijzen. Meer ervaren geweldplegers staan op de tweede rij en laten de jongeren voorop lopen. Bij inzet van de multi pellet is niet duidelijk wie van de voorste rij de balletjes tegen zich aan zullen krijgen. Vaak staan er ook anderen, zoals

²¹ Orbons (2011)

journalisten en collega's van andere eenheden (bijvoorbeeld van verkenningseenheid, aanhoudingseenheid of voetbaleenheid) en omstanders, tussen en/of naast de doelpersonen. Hierdoor is het risico groot dat de 'verkeerde' mensen geraakt worden wanneer de multi pellet wordt ingezet.

Ook is de vraag of de pijnprikkel van de multi pellet goed merkbaar zal zijn wanneer het doel onder invloed is van alcohol of drugs. Het kan zijn dat hierdoor de pijnprikkel (te) laag is en niet het gewenste effect geeft. Inzet van het wapen kan dan als rode lap gaan werken en meer agressie oproepen. Dit kan leiden tot nog meer actie van de relschoppers. Tevens kunnen zij zich een volgende keer gaan voorbereiden en zich beter beschermen tegen de projectielen en zelf ook wapens meenemen om tegen de politie in te zetten. Internationaal onderzoek wijst uit dat de kinetische wapens een escalerende werking hebben en dat op lange termijn verharding en, zoals eerder gesuggereerd, een wapenwedloop in de hand gewerkt kan worden (Amnesty International, 2015).

Het eerder genoemde onderzoek naar het gebruik van kinetische wapens (plastic baton rounds) in Noord-Ierland (Orbons, 2011) laat zien dat, los van de eigenschappen van de wapens zelf, het bereiken van het gewenste effect afhankelijk is van de plaats van het lichaam die geraakt wordt. De in de praktijk optredende grote variatie die er is in afmetingen van de doelpersonen en hun beweeglijkheid leidt tot een grote variatie in de mate van effect die bereikt wordt. Doelpersonen pasten ook met succes beschermingsmaatregelen toe en tactieken om hun mogelijke blootstelling aan het wapen te beperken. Een gevolg van dergelijke tegenmaatregelen was dat frequent onschuldige omstanders onbedoeld geraakt werden door de afgeschoten projectielen.

Haar e.a. (2017) verzamelden alle publicaties over de periode van 1990 tot en met 2017 die ze konden vinden over letsel als gevolg van kinetische projectielen (voor de duidelijkheid: het gaat hier om allerlei soorten kinetische projectielen). Hun conclusie was dat hoe groter de afstand, hoe onnauwkeuriger de projectielen en hoe groter de kans dat niet-doelpersonen inclusief omstanders getroffen werden. Werden de projectielen verschoten van afstanden kleiner dan die als "veilig" aanbevolen door de fabrikant, dan werd de kans op letsel groter. Projectielen die een metalen kern of metalen onderdelen bevatten penetreerden vaak wel degelijk en leidden naar verhouding vaak tot verwondingen. Wat als veilige afstand gold, was niet altijd duidelijk en varieerde sterk van wapen tot wapen. Vooral treffers op hoofd of nek leiden tot ernstig letsel, permanente verwondingen (bijvoorbeeld oogletsel) of de dood.

Haar e.a. pleiten voor internationale richtlijnen voor het gebruik van kinetische projectielen. Zij concluderen dat kinetische wapens vanwege de nabijheid die nodig is om een verdachte onder controle te brengen, ongeschikt zijn om verdachten aan te houden. Kinetische wapens zouden, vanwege de pijn en immobilisatie die ze veroorzaken, ook minder geschikt zijn om menigten te verspreiden. Bij gebruik om menigten te verspreiden is de kans op willekeurige slachtoffers groot.²² Het gebruik van kinetische projectielen in de context van ordehandhaving zorgt dan ook regelmatig voor veel maatschappelijke verontwaardiging.

²² Zo ook in Boston in 2004 toen de Boston Police pepperspray pellets afschoot op een te uitbundig feestende menigte na winst van de Red Sox in de Super Bowl gewonnen hadden. De 21-jarige studente Victoria Snelgrove, een onschuldige omstander die zich met haar vrienden 9 meter achter de doelpersoon bevond, werd onbedoeld geraakt in haar oog, en overleed 12 uur later. De Boston Police stopte vervolgens geheel met het gebruik van de pellet wapens en veranderde tevens haar ordehandavings aanpak. <https://www.policeone.com/police-products/less-lethal/projectiles-launchers/articles/1637683-Tragedy-in-Boston-The-impact-projectile-death-of-Victoria-Snelgrove/>
https://www.cityofboston.gov/Images_Documents/sternreport_tcm3-8954.pdf

Zoals Kenny e.a. (2001) duidelijk maken vereist de inzet van less-than-lethal weapons in het kader van ordehandhaving inzicht in het gedrag van (mensen in) menigten. Concepten voor crowd control zoals die door politie of militairen in diverse landen worden toegepast zijn vaak gebaseerd op incorrecte aannames en stereotypen. Het in 2013 in Nederland ingevoerde ME-concept is gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke kennis over public order management.

Het onderzoek naar het gebruik van kinetische wapens in Noord-Ierland (Orbons, 2011) liet zien dat gebruik en uitwerking van de wapens daar niet losgezien kon worden van de historie van het conflict en specifieke gebeurtenissen in de interacties tussen politie en burgers, waarbij de drempel om niet-penetrerende projectielen in te zetten verlaagde.

5.5 Maatschappelijke en politieke appreciatie

Vanuit een niet-operationele context zijn twee aspecten naar voren gekomen. Enerzijds de zienswijze dat kinetische wapens niet passen in de Nederlandse cultuur ('on-Hollands' zijn) en ook niet passen bij de politie die we willen c.q. die we willen zijn. Hierbij wordt vooral het beeld van 'schieten op een menigte' gehekel. Volgens deze zienswijze liggen kinetische wapens gevoelig, waarbij verwacht wordt dat het publiek en de samenleving hier geschokt op zullen reageren. Anderzijds is er de zienswijze (van sommigen binnen de politie) dat het publiek het juist zal waarderen als er (hard) opgetreden wordt tegen reischoppers en dat kinetische wapens in dat opzicht dus een aanwinst zouden zijn. Daarbij wordt juist de cultuur waarin de politie te afwachtend optreedt gehekel. Alhoewel de inzet van traangas en waterwerper in de zeldzame keren dat er om gevraagd wordt, niet geweigerd wordt, bestaat er bij sommigen toch een beeld van terughoudendheid bij bevoegd gezag bij wat naar hun mening in wezen een operationele keuze is of zou moeten zijn. Bovendien zouden kinetische wapens de ME meer mogelijkheden bieden maatwerk te leveren bij de ordehandhaving en aldus bijdragen aan het voorkomen van ernstiger letsel en letale incidenten.

In haar reactie op het concept van de nieuwe Ambtsinstructie neemt Amnesty International vanwege de risico's op ernstig letsel een duidelijk standpunt in waar het gaat om niet-penetrerende projectielen²³:

Vanwege deze potentiële risico's mogen kinetische impactprojectielen alleen worden gebruikt tegen personen die een ernstige bedreiging vormen voor de veiligheid van andere personen. Gevaar voor zaken/eigendommen kan geen rechtvaardiging vormen voor het gebruik van een wapen met een dergelijke risico op ernstig letsel. Verder moeten kinetische impactprojectielen, om het risico te minimaliseren, te allen tijde gericht zijn op de onderkant van het lichaam. Ook mogen ze niet indirect afgevuurd worden, dat wil zeggen dat ze worden afgeschoten om via de grond af te ketsen in de richting van het doel, respectievelijk de persoon. Dit is namelijk zeer onnauwkeurig, en vergroot het risico om kwetsbare delen van het lichaam te raken (met name ogen) of een ander dan de beoogde persoon.

Vooraf verontrustend zijn de kinetische impactwapens die meerdere projectielen afvuren. Het afvuren van meerdere projectielen tegelijk laat niet toe om het doel van de projectielen te beheersen. Hierdoor is het risico veel groter dat omstanders worden getroffen, of dat mensen

²³ Amnesty-briefing ivm wijziging ambtsinstructie voor politie, koninklijke marechaussee en buitengewoon opsporingsambtenaren, 9 juli 2018, pagina 7

in hun gezicht worden geraakt. Dit vergroot dus de kans op willekeur en onverantwoord gebruik. Om deze reden mogen, naar het oordeel van Amnesty, kinetische impactwapens die meerdere projectielen tegelijkertijd afvuren nooit worden gebruikt.

Een rapport van Physicians for Human Rights in samenwerking met een aantal mensenrechtenorganisaties (PHR & INCLO, 2016, p 93-94) stelt het volgende:

- *Kinetic impact projectiles (KIPs) in general are not an appropriate weapon to be used for crowd management and, specifically, for dispersal purposes; most cannot be used effectively and safely against crowds. At close ranges, levels of lethality and patterns of injury of some KIPs become similar to live ammunition.*
- *Indiscriminate KIPs that fire multiple projectiles, such as shotgun pellets and other types of ammunition, should be prohibited in the context of protest. It is virtually impossible to deploy these safely and effectively against crowds or individuals.*
- *Some KIPs are able to provide a comparatively less lethal and accurate alternative. Their deployment should be restricted to circumstances where a threat to life or a threat of serious injury exists, and where all other means to protect lives are inapplicable. These should be used minimally and with caution, since they still have high potential to cause serious injury or death.*

6 Antwoord op de onderzoeksvraag en discussie

In antwoord op de onderzoeksvraag “**wat zijn de sterke en zwakke punten van het gebruik van niet-penetrerende projectielen in de ordehandhaving in de Nederlandse politiepraktijk (specifiek bij riot control)?**”, blijkt dat de resultaten van de PTA voor beide kinetische projectielen in veel opzichten overeenkomstig zijn. Dat is niet verwonderlijk omdat deze less-than-lethal wapens qua wapentechniek en gebruik niet veel van elkaar verschillen. Kenmerkend voor less-than-lethal kinetische wapens is de zoektocht naar de balans tussen een projectiel dat het gewenste effect heeft (dat vereist voldoende energie op het moment dat het projectiel contact maakt met een doelpersoon) en het belang om de kans op ernstige verwondingen zo klein mogelijk te maken (dat vereist een niet te grote energie op het moment van impact), in combinatie met nauwkeurigheid op afstand (Omega foundation, 2000, p xxvii). Daarbij is van kinetische wapens bekend dat onder operationele omstandigheden de nauwkeurigheid afneemt als gevolg van de dynamische en stressvolle situaties waarin ze gebruikt moeten worden. Uit de PTA kunnen we de volgende sterke en zwakke punten destilleren, op basis waarvan we iets kunnen zeggen in hoeverre deze geweldmiddelen een toegevoegde waarde kunnen hebben bij de handhaving van de openbare orde:

Sterke punten voor de single pellet:

- Het vanaf veilige afstand te individualiseren geweldplegers doen stoppen met gewelddadig gedrag middels een gerichte pijnprikkel waar dit zonder beschikbaarheid van het wapen niet of minder goed mogelijk is. Kenmerkend voor de omstandigheden waarin dit wapen kan worden ingezet is een levensbedreigende situatie of extreem geweld dat kan leiden tot ernstig letsel afkomstig vanuit een homogene groep;
- De single pellet heeft meer onderscheidend vermogen dan andere geweldmiddelen als traangas en waterwerper.

Zwakke punten voor de single pellet:

- Nauwkeurig gebruik onder operationele omstandigheden is moeilijk, waardoor de kans anderen dan de doelpersoon te raken relatief groot is;
- Kans op ernstig letsel bij doelpersonen en omstanders, zelfs bij gebruik door ervaren schutters (Toevoegen van chemical irritants als traangas of pepperspray verhoogt het risico op letsel omdat dan gericht moet worden op/ nabij kwetsbaarder lichaamsdelen);
- Effectief gebruik van kleurstoffen om verdachten te markeren voor latere aanhouding is weinig reëel: gemarkeerde personen kunnen hun kleding makkelijk uittrekken/ wisselen.

Sterke punten voor de multi pellet:

- Het vanaf veilige afstand tegenhouden of verdrijven van een groep geweldplegers middels pijnprikkels waar dit zonder beschikbaarheid van het wapen niet of minder goed mogelijk is. Kenmerkend voor de omstandigheden waarin dit wapen kan worden ingezet is een levensbedreigende situatie of extreem geweld dat kan leiden tot ernstig letsel afkomstig vanuit een homogene groep.

Zwakke punten voor de multi pellet:

- Ongedifferentieerd: nauwkeurig gebruik is onmogelijk, het risico de ‘verkeerde’ mensen te raken, zoals omstanders of jongeren/kinderen vooraan in de groep is groot, het is niet te voorspellen waar de pellets terechtkomen;

- Mogelijk is de pijnprikkel van de multi pellet te laag, met name wanneer de doelpersonen onder invloed zijn van alcohol of drugs;
- Tegenmaatregelen door doelpersonen zijn relatief eenvoudig te nemen waarmee de effectiviteit vermindert.

Voor beide typen projectielen geldt:

- hoge eisen zijn te stellen aan de opleiding van schutters en ook zal aanpassing van de ME-opleiding nodig zijn;
- ze zijn slechts inzetbaar in specifieke situaties, want niet tegen heterogene grote menigten, niet in het geval van evenementen en demonstraties en niet bij kleinschalige ordeverstoringen;
- het gebruik heeft mogelijk een escalerende werking op langere termijn (Omega foundation, 2000).

Voor beide typen projectielen geldt ook dat ze zich slecht laten verenigen met het sinds 2013 ingevoerde nieuwe ME concept. Waar de inzet van niet-penetrerende projectielen afstand tussen optredende agenten/ eenheden en ordeverstoorders vereist (en soms doel is), is nabijheid om maximale invloed te kunnen uitoefenen en flexibel op en af te schalen uitgangspunt in het ME-concept. Het gebruik van niet-penetrerende projectielen (plastic baton rounds) tijdens de "troubles" in Noord-Ierland was, zoals de Patten Commission (1999, p. 54) vaststelde, te verklaren door het unieke probleem van het wijdverspreide gebruik van brandbommen, geïmproviseerde explosieven en vuurwapens tijdens rellen die interventies van dichtbij onmogelijk maken. Het acceptabele, effectieve en potentieel minder dodelijke alternatief waar de Patten Commission om vroeg, is inmiddels nog niet gevonden (Maguire e.a., 2005).²⁴

Alles op een rijtje zettende leidt dat tot de conclusie dat het uiterst onwaarschijnlijk is dat niet-penetrerende projectielen de verwachtingen die er over bestaan (zoals geformuleerd in 5.1) kunnen waarmaken en dat de gewenste effecten op zullen treden bij inzet. Er is geen tegenspraak tussen deze conclusie en het resultaat van het TNO vooronderzoek (zoals samengevat in Hoofdstuk 2) naar de vraag welke van het grote aantal beschikbare wapens potentieel het meest in aanmerking zouden kunnen komen voor de Nederlandse politie om aan de verwachtingen te voldoen. De aanvullende analyse en conclusie maakt de toegevoegde waarde zichtbaar van Police Technology Assessment, een benadering waarbij het niet vooral gaat om een analyse van de technische aspecten van wapens en hun effecten, maar om een analyse van alle aspecten van het gebruik in de operationele en maatschappelijke context waarin zij gebruikt (gaan) worden.

Bovendien wijzen de constatering van TNO dat de huidige geweldmiddelen ten behoeve van de ordehandhaving goed presteren en de constatering (in Hoofdstuk 4 van dit rapport) dat de praktijk van de ordehandhaving in Nederland) niet op de noodzaak voor aanvullende less-than-lethal wapens ten behoeve van de ordehandhaving.

De noodzaak is er niet vanuit een optiek van voorkomen van dodelijk geweld/ het vuurwapen (het argument dat in de toelichting van de concept Ambtsinstructie wordt genoemd), want in de praktijk is er nauwelijks sprake van de inzet van vuurwapens bij ordehandhaving in Nederland. In de incidentele gevallen waarbij wel sprake is van gebruik van vuurwapens bij

²⁴ Zie ook: House of Commons Home Affairs Committee (2011) Policing Large Scale Disorder: Lessons from the disturbances of August 2011 Sixteenth Report of Session 2010–12. Additional written evidence, p 21. <https://publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmhaff/1456/1456vw.pdf>

grootschalige ordeverstoringen blijkt uit de evaluaties en onderzoeken na incidenten vrijwel onveranderlijk dat er sprake was van tekortkomingen in voorbereiding, organisatie en capaciteitstoedeling en niet van tekortkomingen in beschikbaarheid van gewelddadige middelen. Een focus op gewelddadige middelen draagt het risico in zich van misplaatst vertrouwen in een technologische oplossing voor wat eigenlijk heel andere problemen zijn (Omega foundation, 2000).

Voor het gebruik van vuurwapens in het kader van kleinschalige ordeverstoringen zoals in uitgaansgebieden bieden niet-penetrerende projectielen geen alternatief: er is sprake van korte afstanden en veel omstanders. De dit jaar beschikbaar gekomen uitschuifbare wapenstok is geschikter in dergelijke omstandigheden. Single pellet projectielen zijn ook geen geschikt middel om het aantal aanhoudingen bij grootschalige ordeverstoringen (dat vaak gering is ten opzichte van het aantal geweldplegers) te vergroten. De belangrijkste potentiële waarde van niet-penetrerende projectielen is gelegen in het op afstand houden van een gewelddadige menigte. In de Nederlandse praktijk blijkt de ME (als zij wordt ingezet, ook in het kader van riot control) goed in staat om, mede vanwege haar georganiseerd optreden, met de beschikbare middelen het hoofd te bieden aan de situaties waar zij mee geconfronteerd wordt. Om de noodzaak van niet-penetrerende projectielen ten behoeve van de ordehandhaving te beargumenteren wordt daarom vaak verwezen naar incidenten uit het buitenland, zoals de rellen in de Franse banlieus (2005) of bij de G20 in Hamburg (2017) als worst-case scenario's die zich ook in Nederland voor zouden kunnen doen. De gedachte dat je maar beter op alles voorbereid kan zijn heeft een zekere aantrekkingskracht, maar het is zeer de vraag of niet-penetrerende projectielen in dat soort sterk geëscaleerde situaties behulpzaam zijn, zolang er geen sprake is van levensbedreigend geweld (zoals de brandbommen, geïmproviseerde explosieven en vuurwapens van de Noord-Ierse troubles). In dat verband is de waarschuwing relevant van de president van de Britse Association of Chief Police Officers, sir Hugh Orde (voormalig chieft constable van de Noord-Ierse politie), gedaan tijdens de rellen in Londen van augustus 2011 met betrekking tot het gebruik van kinetische wapens (baton rounds): "*I do not think it would be sensible in any way shape or form to deploy water cannon or baton rounds in London. Baton rounds are very serious bits of equipment. I would only deploy them in life-threatening situations*".²⁵

Inzet van niet-penetrerende projectielen tegen "*personen die in ernstige mate de openbare orde verstoren en daarbij een bedreiging vormen voor personen of zaken*" (de formulering in de toelichting op de concept Ambtsinstructie bij artikel 11a), zal vanwege de afhankelijkheid van operationele condities, beperkingen aan de nauwkeurigheid en de eraan verbonden risico's in veel praktijksituaties (vooral die waarin er sprake is van een heterogene groep of er alleen sprake is van een bedreiging van zaken) botsen met de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit.

Samenvattend moet de conclusie zijn dat invoering van niet penetrerende projectielen ten behoeve van de ordehandhaving niet of nauwelijks meerwaarde heeft voor de ordehandhaving in de Nederlandse politiepraktijk qua effectiviteit en inzetmogelijkheden en wel grote risico's kent, inclusief de mogelijke impact op het maatschappelijk draagvlak voor de ordehandhaving door de politie.

²⁵ <https://www.theguardian.com/uk/2012/mar/14/met-police-baton-rounds-riots>

Referenties

Adang, O.M.J., Bierman, S., Vermeulen, K.M.W., Melsen, A., Nogaredo, M., & Oorschot, W. van. (2009). *Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland*. Apeldoorn: Politieacademie.

Adang, O., Quint, H., Wal, R. van der, (2010). *Zijn wij anders? Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft*. Politieacademie, Lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing.

Adang, O.M.J., redactie (2014) *Politie en evenementen. Feiten, ervaringen en goede werkwijzen*. Boom Lemma, Den Haag

Adang, O., Mali, B., & Vermeulen, K. (2018). *Het stroomstootwapen in de basispolitiezorg? Evaluatie van de pilot*. Apeldoorn: Politieacademie.

Amnesty International (2015) *Use of Force. Guidelines for implementation of the UN basic principles on the use of force and firearms by law enforcement officials*. Amsterdam.

Amnesty International (2018) *briefing ivm wijziging ambtsinstructie voor politie, koninklijke marechaussee en buitengewoon opsporingsambtenaren*

van den Brink G.J.M. & M.Y. Bruinsma (2010) *Rellen in Ondiep*. Amsterdam: Reed Business

Haar, R.J., Iacopino, V., Ranadive, N., Dandu, M. & Weiser, S.D. (2017) *Death, injury and disability from kinetic impact projectiles in crowdcontrol settings: a systematic review*. *BMJ Open* 2017;7:e018154. doi:10.1136/bmjopen-2017-018154

van Hogerhuis, L.E. (2011) *Minder dodelijk, meer effect. Onderzoek naar een minder-dodelijk wapen dat ingezet kan worden door de Nederlandse politie bij ernstige ordeverstoringen*. Afstudeerscriptie HBO Management Integrale Veiligheid School of Economics INholland Hogeschool, Rotterdam

Kenny e.a. (2001) *Crowd Behavior, Crowd Control, and the Use of Non-Lethal Weapons*. Institute for Non-Lethal Defense Technologies Applied Research Laboratory The Pennsylvania State University
https://live-cpop.ws.asu.edu/sites/default/files/problems/spectator_violence/PDFs/HEAP.pdf

Maguire, K e.a. (2005) "Injuries caused by the attenuated energy projectile: the latest less lethal option" in *Emergency Medical Journal* 2007; 24:103–105

Muller, E.R., M. Zannoni, K. Ammerlaan, S. Schaap, N. Uildriks, L. van der Varst, H. Ferwerda, T. van Ham, I. van Leiden & O. Adang (2011) *Ordeverstoringen en groepsgeweld bij evenementen en grootschalige gebeurtenissen. Scherpheid en alertheid*. Boom Lemma, Den Haag

Naeyé, J. (2005) *Niet zonder slag of stoot. De geweldsbevoegdheid en doorzettingskracht van de Nederlandse politie*. Kerckebosch, Zeist

Omega foundation (2000) Crowd control technologies (an appraisal of technologies for political control) Final study. Working document for the 'STOA panel. European parliament, Luxemburg

Orbons, S. (2011) Non-lethal weapons: peace enablers or troublesome force? Assessing the role of CS and baton rounds in the Northern Ireland conflict, *Small Wars & Insurgencies*, 22(3), pp. 467-494.

Orbons (2013) Non-lethality in reality: a defence technology assessment of its political and military potential. PhD Thesis, Faculty FMG: Amsterdam Institute for Social Science Research (AISSR)

Patten commission (1999) A new beginning: policing in Northern Ireland. The report of the independent commission on policing for Northern Ireland.
<http://cain.ulst.ac.uk/issues/police/patten/patten99.pdf>

Paulissen, J.J.M., T. Soullié & M.J. van der Horst (2017). Selectie van Less than Lethal Weapons voor de Mobiele Eenheid. TNO rapport nummer TNO 2017 R10222.

Physicians for Human Rights & INCLO (2016) Lethal In Disguise. The Health Consequences of Crowd-Control Weapons. <https://www.inclo.net/pdf/lethal-in-disguise.pdf>

Politie (2014). Overdrachtsdocument commissie Bewapening, Uitrusting en Kleding. Niet gepubliceerd.

van der Torre, E.J., J. van Valkenhoef, C. Esman & H. Greven (2017). Veiligheid bij jaarwisselingen. Politieacademie

Bijlage: Scenariobeschrijvingen

De Politieacademie heeft in overleg met belanghebbenden en met TNO drie scenario's opgesteld met gevaarsituaties waarmee de ME geconfronteerd kan worden. De scenario's zijn fictief, maar gebaseerd op reële gebeurtenissen. De scenario's zijn goedgekeurd door de begeleidingsgroep van het project. De titels van de scenario's zijn Geldermalsen, Stadion en Evenement (uit Paulissen.e.a, 2017, Bijlage A)

A.1 Scenario: rellen zoals bij Geldermalsen

Typering: verstedelijkt gebied, burgers, in en om gebouwen.

A.1.1 Situatieschets

Het Centraal Orgaan Asielzoekers (COA) heeft de gemeente Geldermalsen benaderd voor de acute noodopvang van 1500 asielzoekers. De burgemeester van Geldermalsen heeft hier positief op gereageerd en is voornemens om hieraan gevolg te gaan geven.

Op woensdag 16 december 2016 is een raadsvergadering gepland in het gemeentehuis van Geldermalsen omtrent de komst van de asielzoekers. Belangstellenden hebben zich aangemeld om de vergadering bij te wonen. Indien men zich niet heeft aangemeld mag men niet bij de raadsvergadering naar binnen. Het gemeentehuis is omgeven met hekwerken om eventuele demonstranten op afstand te houden. Via social media (Facebook en Twitter) zijn reeds meerdere berichten binnen gekomen dat tegenstanders zich zullen verenigen en zullen gaan protesteren tegen de komst van asielzoekers. Er wordt naar alle waarschijnlijkheid een protestmars gehouden door demonstranten vanaf de beoogde opvanglocatie naar het gemeentehuis. Na het bekend maken van de geplande vergadering zijn er anonieme dreigementen geuit tegen de burgemeester alsmede de ambtenaar ruimtelijke ordening. De algemene tolerantiegrenzen met betrekking tot het politieoptreden worden gekenmerkt door een zorgvuldige afweging van de mate van inbreuk op de openbare orde c.q. rechtsorde en de gevolgen van het politieoptreden tegen die inbreuk. Verder zal bij het verrichten van aanhoudingen de ernst van de overtreding worden afgewogen tegen de gevolgen voor de verdere handhaving van de openbare orde.

A.1.1.1 Doelstelling

Het overheidsoptreden is erop gericht de raadsvergadering door te laten gaan.

A.1.1.2 Taken

- Toezicht houden tijdens de protestmars en in de omgeving van het gemeentehuis.
- Het voorkomen van ordeverstoringen bij het gemeentehuis en omgeving.
- Het aanhouden van personen die de hierboven genoemde tolerantiegrenzen overschrijden.

A.1.2 Gevaarsituatie 1

Het is donker en ongeveer 8 graden. Niet duidelijk is wie de organisatoren van de protestmars zijn; er is geen begeleiding zichtbaar aanwezig. Aan de protestmars nemen voornamelijk inwoners en jongvolwassenen uit Geldermalsen zelf deel. Er is echter ook sprake van relschoppers die niet uit Geldermalsen afkomstig zijn en reeds eerder op andere plaatsen in Nederland actief zijn geweest bij demonstraties tegen de komst van asielzoekers. Tijdens de protestmars worden racistische leuzen gescandeerd. Ook wordt er vuurwerk afgestoken.

A.1.3 Gevaarsituatie 2

Aangekomen bij het gemeentehuis worden hekken rond het gemeentehuis vernield. Er zijn enkele honderden mensen aanwezig. Belangstellenden die zich hebben aangemeld voor de raadsvergadering kunnen door het tumult niet bij het gemeentehuis komen. Betogers gooien vuurwerk en flessen drank naar het gemeentehuis. Er blijken voetbalhooligans zich bij de relschoppers aangesloten te hebben.

A.1.4 Gevaarsituatie 3

Het is inmiddels gaan regenen. Inwoners van Geldermalsen die de relschoppers pogen tegen te houden worden mishandeld. Door oproepen op social media is de groep relschoppers gegroeid naar zo'n duizend personen. Het gemeentehuis, waar tot diep in de nacht vergaderd had moeten worden, moet worden ontruimd. Besloten wordt de vergadering voort te zetten op het nabij gelegen politiebureau die beter te beschermen is tegen de relschoppers. In het gemeentehuis zijn zo'n tweehonderd mensen aanwezig. Een inwoner die relschoppers probeerde tegen te houden is neergestoken en heeft medische zorg nodig.

A.1.5 Gevaarsituatie 4

Tijdens de evacuatie worden twee brandbommen door een gesneuvelde ruit het gemeentehuis ingegooid. De daardoor ontstane brand dient te worden geblust. Zo'n tweehonderd relschoppers keren zich tegen de politie. Zij zijn goed georganiseerd en dragen beschermende kleding en helmen. Vermoed wordt dat enkele van deze relschoppers bewapend zijn.

A.2 Scenario: voetbalrellen rondom stadion

Typering: verstedelijkt gebied, gewone burgers en hooligans.

A.2.1 Situatieschets

Op donderdag 26 februari 2015 wordt om 21.05 uur in het Stadion Feyenoord de Europa League wedstrijd tussen Feyenoord en AS Roma gespeeld. Dit is een returnwedstrijd in de knock-out fase van de Europa League. Dit betekent dat er een beslissing moet vallen. De heenwedstrijd in Rome heeft zich gekenmerkt door een grote hoeveelheid Feyenoord supporters (meer dan 5000) die vanuit Nederland waren meegereisd. Onder deze supporters bevonden zich meerdere generaties harde kern. In Rome is het rond de heenwedstrijd op meerdere dagen tot ongeregelheden gekomen tussen Feyenoord supporters en supporters van AS Roma. Onduidelijk is of en hoe dit zijn weerslag en uitwerking zal hebben rond deze thuiswedstrijd van Feyenoord.

AS Roma en Feyenoord zijn beiden volksclubs. Beide supportersgroepen hadden tot de heenwedstrijd geen gezamenlijke historie. Beide supportersgroepen hebben geen beste reputatie. Er zijn aan AS Roma 2400 kaarten ter beschikking gesteld die allen zijn verkocht. Er is geen sprake van georganiseerd of gereguleerd vervoer. Er zal zowel vanuit Italië als vanuit een aantal andere landen waar AS Roma supportersverenigingen heeft naar Nederland worden afgereisd. Hierdoor is er weinig tot geen zicht of regie op de aanreisbewegingen. Voor AS Roma supporters is er in de Oudehaven gelegenheid om de horeca te bezoeken. Het verblijf daar zal worden ondersteund door een gratis bus pendel waarmee de AS Roma supporters tijdig naar het stadion worden gebracht.

De wedstrijd Feyenoord – AS Roma is een hoog risicowedstrijd (Categorie C). De wedstrijd is volledig uitverkocht. Op de wedstrijddag zelf is er dus geen sprake meer van kaartverkoop. Op deze doordeweekse dag zal er sprake zijn van reguliere winkelopstelling door de hele stad. Gelet op de schoolvakantie is niet uitgesloten dat er meer winkelend publiek in het centrum van de stad is dan normaal het geval is.

A.2.1.1 Doelstelling

Het overheidsoptreden is erop gericht voetbalrellen te voorkomen.

A.2.1.2 Taken

- Het voorkomen van verstoring van de openbare orde in en rond de stad Rotterdam.
- Het voorkomen van ordeverstoring binnen het stadion Feyenoord.
- Het aanhouden van personen die zich schuldig maken aan het plegen van (ernstige) strafbare feiten.

- Door gerichte verkeersmaatregelen realiseren van een zo veilig en ordelijk mogelijk verloop rond de te spelen wedstrijd.

A.2.2 Gevaarsituatie 1

Donderdagochtend arriveren de eerste AS Roma supporters in Rotterdam. Een deel van hen wordt begeleid naar de horeca in de Oudehaven, maar er worden ook groepjes AS Roma supporters gesignaleerd in het centrum van Rotterdam. Ondanks hun luidruchtige aanwezigheid zijn er geen incidenten en verloopt alles tot op heden redelijk ordelijk.

A.2.3 Gevaarsituatie 2

In de loop van de middag komt het in het centrum tot een confrontatie tussen AS Roma supporters en harde kern supporters van Feyenoord. De meeste van hen zijn onder invloed van drank/drugs. Er wordt gegooid met vuurwerk, stenen en flessen drank. Ook worden door supporters auto's en winkelruiten vernield. Winkelend publiek, verrast door deze plotselinge confrontatie, moet worden beschermd. Ook enkele winkels moeten behoed worden tegen plundering in de chaos. Besloten wordt de AS Roma supporters uit het centrum te weren en te begeleiden naar de Oudehaven.

A.2.4 Gevaarsituatie 3

Het is inmiddels donker geworden en licht gaan vriezen. De AS Roma supporters zijn merendeels bij het stadion aangekomen. Daar worden ze opgewacht door zo'n 500 supporters van Feyenoord. Een deel van de AS Roma supporters is nog onderweg vanaf de Oudehaven. Op de route naar het stadion wordt de gratis bus pendel bestookt met stenen en molotovcocktails. Nabij het parkje op het Noordereiland raakt een bus zodanig beschadigd dat deze niet meer verder kan rijden. Vanwege de ijzel en het daardoor ontstane verkeersinfarct in en rondom Rotterdam zal het zeker 20 minuten duren alvorens een vervangende bus zal arriveren. De 50 AS Roma supporters uit de bus worden nu belaagd door zo'n 100 Feyenoordsupporters. Een supporter wordt geraakt door een steen en heeft een ernstige hoofdwond die dringend medisch verzorgd moet worden.

A.3 Scenario: onrust bij evenement op een buitenterrein

Typering: organisator van evenement heeft vooraf aangeven ME zo onzichtbaar mogelijk aanwezig te willen hebben.

A.3.1 Situatieschets

Op zaterdag 16 augustus 2014 zal op attractiepark Beekse Bergen te Hilvarenbeek voor de negende keer Dancefeest Decibel georganiseerd worden. Het festival start om 11.00 uur en zal eindigen om 23.00 uur. Het terrein beslaat een lengte van 900 meter. Door ongeveer 100 DJ's op 13 podia zal hard trance, hard style, techno, old style en hardcore ten gehore worden gebracht voor 60.000 bezoekers. Dit zijn 10.000 bezoekers meer dan de afgelopen jaren. Het evenement is uitverkocht.

Vanaf vrijdag 15 augustus tot en met maandagochtend 18 augustus verblijven 8.000 bezoekers op de safaricamping nabij het evenemententerrein. Op die dagen zullen daar pré- en after parties georganiseerd worden in een tent tot 02.00 uur.

Gemiddelde leeftijd bezoeker en de spreiding van leeftijd: vooral jonge, mannelijke bezoekers in de leeftijd van 18 tot 28 jaar. Met name de Pussy Lounge trekt voetbalsupporters. Het publiek is meerderjarig en vrij zelfredzaam. Mogelijke aanwezigheid rivaliserende groepen, dan wel verschillende subgroepen: harde kern voetbalsupporters van diverse clubs. Er is sprake van een geweldshistorie met betrekking tot dit evenement; diverse geweldincidenten waarbij met name voetbalsupporters betrokken waren. Vorig jaar is er een reële dreiging geweest op het terrein van ongeveer 100 Feyenoordsupporters die de confrontatie met Ajaxsupporters wilde gaan opzoeken. Hier is door de interne beveiligingsorganisatie goed op geacteerd waardoor dit kon worden voorkomen.

Op het terrein zijn diverse drink- en eetgelegenheden. In het verleden was sprake van overmatig drank- en drugsgebruik (vooral pillen) en de verwachting is dat het dit jaar niet anders zal zijn. In de voorgaande edities werden telkens zo'n 30 druggerelateerde aanhoudingen gedaan.

De organisatie voor dit optreden is ingericht op basis van het "Grootschalig en Bijzonder Optreden". Er is sprake van een DGBO-structuur onder leiding en verantwoordelijkheid van de Algemeen Commandant. De ME staat onder commando van de sectiecommandant. Tot 18.30 uur wordt het evenement bemand door platte petten en medewerkers van Opsporing. Vanaf 18.00 uur zal de ME ondersteuning bieden aan de platte petten en het proces Opsporing. Daarnaast zijn er twee transporteenheden van Arrestantentaken om een snelle afvoer van arrestanten mogelijk te maken. Op het evenemententerrein zelf is er inzet van Crowd Support, voorheen Maximus. Zij hebben over de gehele dag genomen ongeveer 400 man ingezet.

A.3.1.1 Doelstelling

Het overheidsoptreden is er op gericht onrust bij het evenement te voorkomen.

A.3.1.2 Taken

- Toezicht houden op de noord- en zuidpoort, op de aan- en afvoerroutes van het evenemententerrein en op het campingterrein i.v.m. de vele diefstallen (tevens inzet t.b.v. het opsporingsproces).
- Toezicht houden tijdens het leegstromen van het evenemententerrein, zodanig dat inzet bij calamiteiten mogelijk is, maar niet duidelijk in het zicht. Verder is er geen bemoeienis met de reguliere uitstroom van het festival.
- Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat de politie op het festivalterrein aanwezig is dan wel daar actief gaat optreden.
- Indien de noodzaak daarvoor wel aanwezig is zal er een zorgvuldige afweging plaatsvinden in welke vorm er zal worden opgetreden. Optreden op het terrein vindt alleen plaats in opdracht van het Hoofd Ordehandhaving met toestemming van de Algemeen Commandant.

A.3.2 Gevaarsituatie 1

Er is geen verontrustende informatie, de sfeer is gemoedelijk en er is geen indicatie op openbare ordeverstoring.

A.3.3 Gevaarsituatie 2

Er is informatie dat de openbare orde daadwerkelijk verstoord gaat worden, de sfeer is grimmig. Op het festivalterrein vinden er her en der vechtpartijen plaats die worden opgelost door het beveiligingsbedrijf. Bezoekers die door het beveiligingsbedrijf buiten het festivalterrein worden gezet dienen te worden overgenomen en afgevoerd van het terrein. Enkele van deze bezoekers slagen erin elkaar daarbij te lijf te gaan.

A.3.4 Gevaarsituatie 3

Door de aanhoudende regen besluit de organisator de Pussy Lounge voortijdig te sluiten. Dit tot grote woede van een deel van de bezoekers, dat zich richt op de medewerkers van Maximus. Na toestemming van de Algemeen Commandant geeft het Hoofd Ordehandhaving de opdracht de orde op het festivalterrein te herstellen. Diverse medewerkers van Maximus dienen te worden ontzet. Door de komst van de politie slaat echter de vlam in de pan en keren zich vele honderden bezoekers zich tegen de politie. Veel van deze bezoekers zijn onder invloed van drugs. In het tumult vindt een steekpartij plaats, waarbij een bezoeker levensgevaarlijk gewond raakt.

A.3.5 Gevaarsituatie 4

Rond 22.30 uur is het tegen de weersverwachting in gaan stormen en zijn diverse tenten omgewaaid. Hierbij zijn diverse bezoekers gewond geraakt. Duizenden bezoekers proberen in paniek het festivalterrein te verlaten.